

شماره ۳۸۴

بریده جراید

از تاریخ: ۹۶/۰۶/۱۹ تا تاریخ: ۹۶/۰۶/۲۲

فهرست مطالب بریده جراید (شماره ۳۸۴)

عنوان مطلب	روزنامه	صفحه روزنامه	تاریخ چاپ
پیامدهای حذف ارز مسافرتی بر بازار پول خارجی	سایت آفتاب	-	-
اهمیت راهبردهای پیشگیرانه در زمینه بحران‌های بانکی	گسترش صمت	۴	۹۶/۰۶/۱۹
بحران به بانک مرکزی می‌رسد	جهان صنعت	۳	۹۶/۰۶/۱۹
لرزه در صادرات صنعتی	دنیای اقتصاد	۳	۹۶/۰۶/۱۹
بازگشت معافیت ۱۰ ساله به واحدهای تولیدی محروم	گسترش صمت	۴	۹۶/۰۶/۲۰
گام بلند تک نرخی شدن ارز	جهان صنعت	۳	۹۶/۰۶/۲۰
برندگان تجارت در بازار همسایگان	دنیای اقتصاد	۳	۹۶/۰۶/۲۰
آغاز تحرک بانکی برای جذب ۶۵ میلیارد دلار سرمایه	گسترش صمت	۴	۹۶/۰۶/۲۱
نوسانات ارزی اوج گرفت	جهان صنعت	۳	۹۶/۰۶/۲۱
تبانی علیه بنگاه‌های جوان	دنیای اقتصاد	۵	۹۶/۰۶/۲۱
ورود اقتصاد به رونق غیرتورمی	گسترش صمت	۴	۹۶/۰۶/۲۲
تسهیلات ۱۶ هزار میلیارد تومانی به داد تولید رسید	جهان صنعت	۳	۹۶/۰۶/۲۲
مطالبه ارزی بخش خصوصی	دنیای اقتصاد	۵	۹۶/۰۶/۲۲

قابل ذکر است کلیه مطالب عنوان شده در فهرست فوق در سایت انجمن به نشانی www.aiti.ir در بخش «برگزیده نشریات» قابل رویت می باشد.

پیامدهای حذف ارز مسافرتی بر بازار پول خارجی

پس از حدود ۳۲ سال و البته برای چندمین بار ارز مسافرتی با نرخ دولتی یا مبادله ای حذف شد براساس اعلام بانک مرکزی از روز ۲۰ شهریور ماه دیروز پرداخت ارز مسافرت به نرخ مبادله ای به مسافرانی که قصد خروج از کشور را دارند حذف شد و مسافران می توانند با ارائه بلیت و پاسپورت ارز مورد نیاز خود را به نرخ آزاد از بانک ها تأمین کنند البته دربخشنامه بانک مرکزی یک تبصره برای زائران کربلا وجود دارد طبق این تبصره در سال جاری با هدف رفاه حال شرکت کنندگان در گردهمایی بزرگ اربعین حسینی، همانند سال های گذشته، ارز مسافرتی به میزان حداکثر ۲۰۰ دلار امریکا به نرخ مبادله ای با ارائه گذرنامه معتبر جمهوری اسلامی ایران و بلیت مسافرت برای زائران این موسم را از طریق بانک های ملی ایران، ملت و سامان تأمین می کند در ادامه بیشتر بخوانید

هرچند در چهار دهه گذشته تغییرات بسیاری در نحوه تخصیص ارز در دولت های مختلف رخ داده است، اما بازهم آزادشدن ارز مسافرتی که تنها بخش ناچیزی از میلیاردها دلار هزینه های ارزی کشور را شامل می شود برای عده ای جالب و خبرساز شد. این درحالی است که به اعتقاد بسیاری از کارشناسان و صاحب نظران اختصاص ارز مسافرتی با نرخ مبادله ای که عمده آن به مصرف دهک های بالای درآمدی جامعه می رسد، تنها یک رانت برای این اقشار محسوب می شود و سیاستگذار پولی را از برنامه های اصلی خود دور می کند. بر همین اساس هرچند به دیر هنگام بودن این تصمیم اعتراضاتی می شود ولی قاطبه کارشناسان تصمیم اخیر بانک مرکزی را در آزاد کردن ارز مسافرتی بجا و در جهت ساماندهی بازار ارز تلقی می کنند.

ارز مسافرتی نباید می بود

از ابتدا ارز مسافرتی با نرخی کمتر از بازار آزاد نباید تخصیص داده می شد. به گفته وی عرضه این ارز در حکم اختصاص یارانه به صنعت گردشگری سایر کشورهایی است که به صورت عمده مورد هدف گردشگران ایرانی قرار می گیرد.

در صورتی که این یارانه به دهک های پایین درآمدی تخصیص داده می شد جای دفاع داشت ولی زمانی که عمده کسانی که به سفر خارجی می روند جزو دهک های بالای درآمدی هستند به یک رانت تبدیل می شود. البته به اعتقاد وی در موضوع ارزی که برای مسافران اعتبار عالیات و زیارتی اختصاص می یابد تنها دیدگاه اقتصادی مطرح نیست و به نوعی باید با نگاه اقتصاد سیاسی به آن نگریت تا زائران با هزینه کمتری توانایی این نوع سفر را داشته باشند.

هر اقدامی که از سوی بانک مرکزی صورت می گیرد از سوی فعالان بازار ارز سیگنال منفی تعبیر می شود و در شرایطی که نرخ ارز در روزهای اخیر با افزایش روبرو شده برخی ممکن است این تصور را پیدا کنند که به دلیل کمبود ارز بانک مرکزی چنین تصمیمی گرفته است. این درحالی است که ارزی که برای مسافران خارجی آن هم یک بار در سال تخصیص داده می شد رقم هنگفتی نبود که بخواهد بر تأمین ارز کشور تأثیر زیادی داشته باشد.

مسافران خارجی چقدر ارز می گرفتند

گرچه تاکنون آمار دقیقی از ارز مسافرتی تخصیصی اعلام نشده است، اما طبق آخرین آمار ۹ میلیون و ۱۹۶ هزار و ۱۴۰ نفر در سال ۱۳۹۵ از ایران به خارج از کشور سفر کردند. عبدالرضا مهاجری نژاد - مدیرکل دفتر برنامه ریزی و حمایت از توسعه معاونت گردشگری - این آمار را به ایسنا اعلام کرد، حال در صورتی که تنها نیمی از این تعداد ارز مسافرتی را که به ازای هر نفر ۳۰۰ دلار بود محاسبه کنیم به عدد یک و نیم میلیارد دلار معادل ۵ هزار میلیارد تومان (با نرخ متوسط ۳۳۰۰ تومان به ازای هر دلار) می رسیم که گرچه در مقابل هزینه های کشور چندان چشمگیر نیست ولی به طور قطع می تواند بخشی از مشکلات ارزی کشور را حل کند. بانک جهانی هم اعلام کرده است که در سال ۲۰۱۵ حدود ۷,۷ میلیون ایرانی به سفر خارجی رفته اند. این درحالی است که ارسال فتاحی پور رئیس سابق کمیسیون اقتصادی مجلس در سال ۱۳۹۱ اعلام کرد: «سالانه بیش از ده میلیارد دلار به عنوان ارز مسافرتی از ایران خارج می شود و این هیچ توجیه اقتصادی ندارد.» با محاسبه ای دیگر و مقایسه نرخ آزاد ارز مبادله ای نیز نتیجه جالبی به دست می آید. پیش از حذف ارز مسافرتی به هر مسافر ۳۰۰ دلار ارز با نرخ حدود ۳۳۰۰ تومان عرضه می شد که با نرخ ۳۹۰۰ تومانی بازار آزاد حدود ۵۰۰ تومان اختلاف داشت. به معنای دیگر هر مسافر حدود ۱۵۰ هزار تومان یارانه سفر از دولت دریافت می کرد که ضرب این عدد در تعداد مسافران (همان ۵ میلیون نفر) به ۷۵۰ میلیارد تومان می رسد. یعنی همان رانت و یارانه ای که بسیاری از اقتصاددانان با آن مخالف بودند. البته این درحالی است که برای یک

سفر خارجی ۳۰۰ دلار تنها بخشی از هزینه های سفر را پوشش می دهد و مسافر برای تأمین مابقی هزینه های خود مجبور بود به بازار آزاد مراجعه کند.

تأثیر حذف ارز مسافرتی بر بازار

سؤالی که وجود دارد، تأثیر حذف ارز مسافرتی بر قیمت ارز و همچنین تورم است. در این زمینه معاون پژوهشکده پولی و بانکی در پاسخ به این سؤال که آیا در شرایط کنونی تک نرخی کردن ارز منجر به جهش نرخ ارز و در نتیجه جهش تورم نخواهد شد، گفت: جهش شدید در نرخ ارز به دو شکل می تواند تورم را باشد. ابتدا اینکه هزینه های تولید را افزایش داده و ما آن را در قیمت تمام شده کالا مشاهده کنیم و دیگر اینکه انتظارات تورمی را تحریک کرده و از این ناحیه نیز با مشکل تورم روبه رو شویم. لیکن این دو حالت در شرایطی رخ می دهد که افزایش نرخ ارز به صورت جهشی صورت بگیرد وگرنه افزایش پایین نرخ ارز نمی تواند اثر شدیدی بر تورم داشته باشد. حذف ارز مسافرتی موجب بالا رفتن قیمت ارز می شود. بالاخره دولت به این فکر می کند که این ارزی که در اختیار دارد و در اقتصاد کشور توسط مسافر و واردکننده خرج می شود، محدود است؛ بنابراین تصمیم دارد در جاهایی مثل عرضه ارز مسافرتی جلوی آن را بگیرد. این دستورات عملی به هر دلیلی صادر شده باشد در بازار تأثیرگذار است و قیمت ارز بالا می رود.

تولد ارز مسافرتی از ۳۲ سال قبل

برای نخستین بار در تیر سال ۱۳۶۴ هیأت وزیران وقت، اختصاص ۳۰۰ دلار ارز مسافرتی برای یک بار در سال را به تصویب رساند. براساس مصوبه ۲ تیرماه سال ۱۳۶۴ هیأت وزیران ارز پرداختی به هر جلد گذرنامه (دسته جمعی یا منفرد) در هر سال ۳۰۰ دلار است که ۵۰ دلار آن به صورت نقد و معادل ۲۵۰ دلار ارز کشور مورد نظر مسافر به صورت چک مسافرتی (تراولر چک) قابل پرداخت در همان کشور پرداخت می شد. مبنای پرداخت ارز به هر جلد گذرنامه نیز گذشت یک سال تمام از تاریخ خروج قبلی تعیین شده بود. همچنین براساس بند دیگری از این مصوبه مسافرت های دسته جمعی که زیر نظر وزارت ارشاد اسلامی انجام می شد از نظر فوریت اخذ گذرنامه و ارز اولویت داشت. اما این مصوبه در طول سال های بعد با تغییرات بسیاری مواجه شد. در دهه ۷۰ به دلیل افزایش درآمدهای ارزی و نیاز بانک مرکزی به تبدیل ارز به ریال حتی مبلغ ارز مسافرتی به ۲ هزار دلار هم رسید. رقمی که در سال های بعد تعدیل شد و با تحولاتی که رخ داد به هزار دلار کاهش یافت. در همین راستا بانک مرکزی در اواخر سال ۹۰ پس از بروز التهابات در بازار، برای کنترل این شرایط نرخ ارز مرجع را از ۱۰۵۰ تومان به ۱۲۲۶ تومان افزایش داد. درحالی که پرداخت ارز مسافرتی با ارقام و محدودیت های مختلف ادامه داشت، در سال ۱۳۹۱ دولت وقت به دلیل مشکلات تشدید تحریم ها مجبور شد ارز مسافرتی را حذف کند. هرچند این ارز پس از مدتی دوباره به چرخه تقاضا بازگشت اما نظام ارزی کشور با تغییرات بسیاری روبه رو شد.

پس از عبور از نظام تک نرخی ارز که در دولت دوم اصلاحات اجرایی شد، همواره چندین نرخ براین بازار حاکم بود، اما همواره میان ارز مرجع و آزاد یک فاصله منطقی در حد چند تومانی وجود داشت که رانت دستیابی به منابع ارزی دولت را کاهش می داد. اما در دولت نهم با اجرای سیاست های جدید، فاصله میان این دو نرخ بتدریج زیاد شد و حتی به بالای هزار تومان هم رسید. در دوم مهر ۹۱ بانک مرکزی با همکاری وزارت صنعت، معدن و تجارت مرکز مبادلات ارزی را راه اندازی کرد. در گام اول نرخ ارز حدود ۲۴۵۰ تومان قیمت گذاری شد. در آن روز فاصله چندانی بین نرخ مبادله ای و بازار وجود نداشت اما بتدریج این فاصله بیشتر شد. در تاریخ ۱۲ تیر ۱۳۹۲ نرخ ۱۲۲۶ تومانی ارز مرجع نیز دوام نیاورد و به یکباره با حذف این نرخ از سایت بانک مرکزی تنها یک نرخ که در آن روز ۲۴۷۷ تومان بود در سایت این بانک دیده می شد که این نرخ براساس اولویت بندی گروه های ۱۰ گانه کالایی باید برای کالاهای وارداتی ضروری تخصیص می یافت.

ارز تک نرخی تا پایان سال

حال در دولت دوازدهم، بانک مرکزی قصد دارد برای سومین بار ارز را تک نرخی کند و به گواه کارشناسان حذف ارز مسافرتی یکی از گام های این هدف بزرگ محسوب می شود تا در ادامه با حذف تدریجی کالاها و اقلام مشمول ارز مبادله ای زمینه یکسان سازی نرخ ارز فراهم شود. همان هدفی که معاون بین الملل بانک مرکزی از دستیابی به آن تا پایان سال جاری سخن می گوید. غلامعلی کامیاب زمان اجرای برنامه یکسان سازی نرخ ارز را اواخر امسال اعلام کرد و گفت: توقف فروش ارز مسافرتی در جهت اجرای یکسان سازی ارزی است.

اهمیت راهبردهای پیشگیرانه در زمینه بحران‌های بانکی

ایمان اسلامیان/ کارشناس اقتصادی

توجه به کارکرد پیشگیرانه و نقش نهاد ضمانت سپرده در جلوگیری از بروز بحران‌های بانکی می‌تواند زمینه تقویت سلامت بانکی و کارآیی هرچه بیشتر بانک‌ها را فراهم کند.

به گزارش ایپنا، به احتمال بزرگترین کابوس هر بانکدار، ریسک نقدینگی و بروز معضل ناتوانی در ایفای تعهد (Insolvency) است. با وجود طراحی و اداره صنعت بانکداری بر مبنای اصل ذخیره جزئی و نگهداری حاشیه نقدینگی حداقلی، ضعف‌های عملیاتی درون بانک (مانند تطبیق نداشتن سررسید دارایی‌ها و بدهی‌ها)، رکود اقتصادی یا هجوم بانکی می‌تواند بانک‌ها را با صف سپرده‌گذاران مطالبه‌گر مواجه کرده و گام بعدی این زنجیره نیز بروز پدیده دومینوی سقوط بانک‌هاست. از همین رو نهاد تضمین‌کننده امنیت و استمرار نقدشوندگی سپرده‌های خرد مشتریان به ایجاد احساس اطمینان خاطر در سپرده‌گذاران کمک کرده، تا حد زیادی از بروز هیجانات و تنش‌های اجتماعی جلوگیری و از تبدیل این تنش‌ها به بحران‌های اجتماعی و سیاسی ممانعت می‌کند. در کشور ما صندوق ضمانت سپرده‌ها بر اساس ماده ۹۵ قانون برنامه پنجم توسعه طراحی شد و در سال ۹۳ در عمل فعالیت خود را آغاز کرد. از ابتدای فعالیت صندوق پیش‌بینی می‌شد که با توجه به نقش اثرگذار و مطلوب ضمانت سپرده در سایر کشورها، این صندوق بومی نیز بتواند چتر حمایتی مناسبی را برای سپرده‌گذاران خرد فراهم کند. ولی باید در نظر داشت که یکی از آفات و تهدیدات چترهای حمایتی، کاهش انگیزه مدیران و سهامداران بانک‌ها در پیشبرد راهبردهای تحکیم ساختاری و مدیریت ریسک است. استدلال دیگری که در این باره مطرح می‌شود این است که بانک‌ها با اطمینان از حساسیت فوق‌العاده حاکمیت نسبت به بروز ناآرامی‌های امنیتی و اجتماعی ناشی از بحران بانکی، به نوعی سواری مجانی گرفته و با ریسک‌پذیری غیرمسئولانه، بهای سوء تدبیر و کارآیی پایین خود را از محل منافع ملی تامین می‌کنند. بنابراین صندوق ضمانت سپرده علاوه بر نقش‌آفرینی در هنگام ورشکستگی بانکی و بازپرداخت سپرده‌های خرد به مشتریان باید بتواند نقش خود را در استحکام نظام بانکی و اتخاذ راهبردهای پیشگیرانه در زمینه بحران ایفا کند. مهم‌ترین ابزار صندوق برای ایجاد سازوکار هدایت بانک‌ها به سمت استحکام و کارآیی، تعیین نرخ عضویت بانک‌ها براساس رتبه‌بندی عملکردی و مدیریت ریسک است. در این باره شرکت فدرال بیمه سپرده (FDIC) در آمریکا با وجود تعداد زیاد اعضای خود، از طریق متناسب کردن حق بیمه با نرخ ریسک بانک‌ها در عمل توانسته است به بهبود کارآیی و استقرار مولفه‌های حاکمیت شرکتی در بانک‌های عضو کمک کند بنابراین بدیهی است در صورت تداوم روند جاری و اخذ حق عضویت سالانه برابر از بانک‌ها، در عمل استحکام بانک‌ها و ایجاد کارآیی پایدار محقق نخواهد شد.

علاوه بر این، صندوق ضمانت سپرده‌ها می‌تواند با ایفای نقش فعال در پایش شاخص‌های سلامت بانکی و هدایت بانک‌ها به تامین مالی پایدار از محل منابع جذب شده با ماندگاری قابل قبول و مطابقت سررسید دارایی‌ها و بدهی‌ها موجبات استحکام هرچه بیشتر بانک‌ها را فراهم کند. در پایان باید در نظر داشت که طراحی و راه‌اندازی صندوق ضمانت سپرده‌ها، خیزی جسورانه برای ارتقای صنعت بانکداری کشور بوده و تقویت کارکرد پیشگیرانه و نقش صندوق در جلوگیری از بروز بحران‌های بانکی می‌تواند ضمن کاهش هزینه و بهبود اثرگذاری موجب استحکام و کارآیی پایدار بانک‌ها شود.

بحران به بانک مرکزی می‌رسد

صفحه اقتصاد: گروه اقتصادی- نظام بانکی ایران به بازیچه‌ای در دستان دولت‌ها مبدل شده و بسیاری از مشکلات کنونی که گریبان بانک‌ها را گرفته، ناشی از سیاست‌های نادرست اقتصادی است که سالیان گذشته به واسطه برخی از تصمیمات نادرست به بحران کشیده شد. کمبود منابع یکی از چالش‌های اصلی سیستم بانکی به شمار می‌رود که همین مشکل سبب شد تا بانک‌ها هیچ‌گاه زیر بار کاهش نرخ سود نروند و همواره این قانون را دور بزنند اما این بار که بانک مرکزی مجدداً به بانک‌ها دستور داد تا نرخ سود را کاهش دهند، آنها زیر بار رفتند و مقاومت نکردند چراکه در پشت پرده این ماجرا بانک مرکزی قول داده تا کمبود منابع بانک‌ها را از ذخایر خود تامین کند و قرار است به بانک‌ها با نرخ سود پایین وام دهد.

خطر عدم بازپرداخت وام‌ها

در همین حال فرشاد مومنی می‌گوید اقدام اخیر بانک مرکزی که تصمیم به ارائه وام به بانک‌ها دارد و از بانک‌های خصوصی وثیقه هم می‌پذیرد، می‌تواند برای اقتصاد ملی خطرناک باشد چراکه ممکن است بانک‌های خصوصی مستغلات خود را در قالب وثیقه به بانک مرکزی سپرده و در پروسه عدم بازپرداخت وام‌ها بحران خود را به بانک مرکزی منتقل کنند. این اقتصاددان درباره رفتار بانک مرکزی توضیح داد: از نظر ما در عین حال که می‌شود از اقدامات بانک مرکزی در خصوص اینکه مسوولانه‌تر بر نارسایی‌ها و ناهنجاری‌ها بر بازار پول نظارت کند ولی به قاعده رفتار چهار ساله گذشته بانک مرکزی باید بگویم که نگرانی جدی نسبت به مساله اضافه برداشت بانک‌ها به بانک مرکزی داریم. اینکه این موضوع از امری خلاف قانون با جریمه ۳۴ درصدی ناگهان تغییر نام دهد و با نام وام مطرح شده و با رانت بالغ بر ۵۰ درصدی به بانک خصوصی داده شود در حالی که هیچ تغییری در ساختار انگیزشی بانک‌ها ایجاد نشده است بگوییم از طریق انبساط پولی می‌خواهیم اوضاع تولیدکننده‌ها را بسامان کنیم؛ نگران‌کننده است. به ویژه اینکه بانک مرکزی گفته اگر بانک‌ها وثیقه‌سپاری کنند دو درصد دیگر هم تخفیف می‌گیرند و معنی آن این است که ما نگران باشیم نکند در این سازوکار بستری به وجود بیاید برای اینکه بانک‌های خصوصی اینجا از این طریق کل بحران مربوط به مستغلات غیرقابل فروش خود را به گردن بانک مرکزی و مردم بیندازند. وی که در نشست دین و اقتصاد سخن می‌گفت، اظهار کرد: نگاه به تجربه مدیریتی اقتصادی کشور در حوزه شاخص‌های اقتصاد کلان نشان می‌دهد از جنبه‌های روش شناختی ما با تقدم مسایل سطح توسعه نسبت به مسایل سطح کلان و با تقدم مسایل سطح کلان نسبت به مسایل سطح خرد روبه‌رو هستیم و بالندگی‌های شاخص‌های کلان بیش از هر چیزی مرهون توفیقات ما در شاخص‌های سطح توسعه است. آن مسایل بنیادی از جمله سازه‌های ذهنی هویت جمعی، امنیت حقوق مالکیت، وضعیت هزینه‌های مبادله، ساختار نهادی بر حسب اینکه مشوق فعالیت‌های مولد باشد. از این طریق هر کدام نقش بسیار تعیین‌کننده‌ای دارند که اقتصاد کلان را تحت تاثیر قرار دهند.

پدید کوه‌نگری و رانتی

این اقتصاددان همچنین بیان کرد: ما همیشه با یک دریغ و تاسف در جامعه روبه‌رو هستیم به این دلیل که مهم‌ترین مشخصه عینی و ذهنی ساخت رانتی، پدید کوه‌نگری و سلطه غیرمعارف آن در همه مناسبات مربوط به حیات جمعی ماست و نظام تصمیم‌گیری و تخصیص منابع ما به طور غیرمعارفی متاسفانه آسیب‌پذیر شده است و نتیجه این کوه‌نگری‌های غیرمعارف به ویژه در دوره‌ای که ما بی‌سابقه‌ترین درآمدهای نفتی را داشتیم، عوارض اجتماعی، فرهنگی و سیاسی به مراتب مخرب‌تری از عوارض اقتصادی را به یادگار گذاشت. فرشاد مومنی همچنین بیان کرد: درباره متغیرهای سطح توسعه طیف بسیار متنوعی از متغیرها مطرح می‌شوند ولی یک تشابه یگانگی بسیار حیرت‌انگیزی هم در مطالعات رو به گذشته و تاریخی توسعه و هم در مطالعات رو به آینده و معطوف به ملاحظات آینده‌شناختی وجود دارد، نشان می‌دهد که اگر کانون اصلی مساله را درست تشخیص دهیم، می‌توانیم انتظار داشته باشیم اداره کشور کم‌هزینه‌تر و پر دستاوردتر باشد. در کتاب چرا ملت‌ها شکست می‌خورند، نکته‌ای آمده است مبنی بر اینکه بر حسب بررسی تجارب کشورهای مختلف در طول تاریخ، متغیر ابرتعیین‌کننده در سطح توسعه به الگوی رابطه مردم و دولت مربوط می‌شود به طوری که اگر رابطه دولت و مردم بر اساس شفافیت، صداقت، عدالت و تولید محوری استوار شود، آن کشور به سمت توسعه متمایل شده ولی اگر متغیرها وضعیت دگرگونی داشته باشند، آن کشور مسیر قهقرایی را طی خواهد کرد. این اقتصاددان در ادامه اظهار کرد: شبیه این نتیجه را پژوهشگران موسسه مطالعاتی رند در پروژه سال ۱۹۹۹ خود ذکر کرده‌اند. مطالعه رند این منطبق را آورده که با ظهور انقلاب در فناوری‌های ماکروالکترونیک و تکنولوژی اطلاعات، قاعده بازی اقتصادی تغییر می‌کند و گفته‌اند آمریکایی‌ها از موضع مسوولیت‌های استراتژیک، رقبای خود را براساس استانداردهای نظم موج دوم انقلاب صنعتی پایش می‌کنند و از «رند» خواسته بودند شاخص‌های جدیدی را معرفی کرده که نشانگر عناصر کلیدی تغییر یافته در ساختار قدرت باشد. مهم‌ترین یافته‌های آنها این بود که همه عناصر سخت در ساختار قدرت یک کشور مثل جمعیت، مجموع نیروهای مسلح، وسعت سرزمین و منابع مادی جای خود را می‌دهند به مولفه‌های نرم‌افزاری شامل نظام آمار اطلاعات مثل میزان پژوهشگران و وضعیت تخصیص منابع به تحقیق و توسعه. وی بیان کرد: به این ترتیب عناصر اصلی قدرت معطوف شده به مولفه‌هایی که به خلق دانایی و کاربست آنها در فعالیت‌های اقتصادی مربوط می‌شود. نکته اینجاست که براساس این فهم حدود ۱۱۵ شاخص برای پایش رقبای آمریکا از لحاظ قدرت اقتصادی تعریف شده که در طبقه‌بندی‌های مختلف این تعداد تقلیل یافته و در

آخرین تحلیل وقتی خواسته شده بود یک متغیر تعریف شود که نشانگر سایر عوامل هم باشد به رابطه دولت و مردم رسیده بودند. این موضوع به تنهایی کیفیت‌های ۱۱۵ شاخص را به نمایش گذاشته است. حضرت علی(ع) در نامه خود به اصلاح رابطه دولت و مردم بر بالندگی، ایجاد امنیت و آرامش و... اشاره کرده است. مومنی بیان کرد: از نظر رابطه دولت و ملت باید به این نکته توجه کرد که در دوره وفور درآمد نفتی که متاسفانه در فضای رانتی مناسبات کلی بر مبنای عدم اعتماد، عدم همکاری و ستیز و رانت را قرار می‌داد در مقایسه با دوره‌ای که این‌طور نبوده است شکاف عملکردی ما در سطح ملی تا حدود ۴۰۰ درصد تفاوت را به نمایش می‌گذارد یعنی اگر اندکی شفافیت ایجاد کرده، مردم را به حساب آورده و مشارکت آنها را جلب کنیم با همین شرایط و محدودیت‌ها می‌توانیم تفاوت عملکردهای بسیاری را شاهد باشیم. اخیراً مرکز پژوهش‌های مجلس منتشر کرده است که میزان وابستگی ایران به دنیای خارج برای دستیابی به هر واحد عملکرد اقتصادی درخشان‌ترین دوره آن در جنگ تحمیلی و بدترین دوره آن سال‌های ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۲ بوده است.

برنامه ملی برای مبارزه با فساد

این اقتصاددان بیان کرد: بررسی شکاف این دو نیز حاکی از آن است که حدود ۵۰۰ درصد میان این دوره تفاوت است. به این ترتیب بهبود روابط دولت و ملت کارنامه‌های درخشان‌ی ایجاد کرد ولی اگر به سمت روابط سال‌های ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۲ برویم ولو تلطیف‌شده آن نمی‌توانیم به سمت بهبود برویم. باید حذر کنیم از اینکه در فضای انتخاباتی شعارهای دیگری بدهیم و بعد از انتخابات طور دیگری رفتار کنیم. با چنین رفتاری نه تنها حیثیت خود افراد مخدوش شده بلکه اعتماد نسبت به نظام ملی خدشه‌دار می‌شود. بر همین اساس هرچیزی که در جهت‌گیری‌های اقتصادی و اجتماعی ما را از نیازهای مردم منحرف کرده و غیرمولدها را بر کرسی اهمیت بنشانند، همه ضرر می‌کنند. عضو هیات علمی گروه اقتصاد دانشگاه علامه طباطبایی بیان کرد: در دولت قبل کسانی بودند که وقتی می‌خواستند بی‌ضابطه قیمت هزینه‌ها را بالا ببرند و با مخالفت سازمان حمایت روبه‌رو شدند، اقدامات سازمان حمایت را به عنوان رسوبات کمونیستی مطرح کردند در حالی که این شیوه رانت‌جوهاست. این افراد وقتی نمی‌توانند کار خود را با تطمیع پیش ببرند شروع به برجسپ زدن می‌کنند. مرحوم عالی‌نسب هر زمان درخواست افزایش قیمت داشتند با ریزینی بررسی کرده و مطرح می‌کرد من اجازه نمی‌دهم چوب سوءمدیریت برخی بر سر مردم بخورد. مومنی ادامه داد: از لحاظ مطالعات سطح توسعه مناسبات رانتی و غیرشفاف و تقدم‌بخشی به منافع غیرمولدها و بی‌اعتنایی به گستره فضای رانتی و عدم طراحی یک برنامه ملی برای مبارزه با فساد بر محور پیشگیری می‌تواند برای کشور هزینه داشته باشد.

روزنامه دنیای اقتصاد / یکشنبه ۹۶/۰۶/۱۹ شماره ۴۱۴۰ صفحه ۳

سهم ۲۴ گروه در تجارت بخش صنعت در بهار ۹۶ بررسی شد

لرزه در صادرات صنعتی

دنیای اقتصاد: ریزنمرات منتشر شده از وضعیت تجارت محصولات منتخب صنعتی در بهار سال جاری اگرچه از روند مثبت صادرات در ۱۴ گروه صنعتی از مجموع ۲۴ محصول ارزیابی شده در کشور نسبت به مدت مشابه سال قبل حکایت دارد؛ اما بررسی ترکیب وزنی صادرات نشان دهنده کارنامه منفی صادرات در تمام گروه‌ها است. در کنار افت ترکیب صادرات به لحاظ وزنی در مدت زمان مورد بررسی به لحاظ ارزشی نیز تنها بخش معدن بوده که در این دوره زمانی توانسته رشد مثبت را نسبت به دوره مشابه سال قبل تجربه کند. رشد بخش معدن در بهار سال جاری در حالی صورت گرفته که در مدت زمان مذکور اغلب محصولات معدنی به دلیل چالش‌های صادراتی با افت تولید مواجه بوده‌اند. از سوی دیگر، بررسی صادرات کالای «سرمایه‌ای، مصرفی و واسطه‌ای» در فصل اول سال جاری حکایت از افت صادرات در تمام گروه‌های مذکور به لحاظ وزنی و ارزشی دارد. افت صادرات این گروه در حالی است که در این دوره زمانی واردات کالاهای سرمایه‌ای نیز به لحاظ وزنی و ارزشی افت را تجربه کرده است. افت واردات کالای سرمایه‌ای در مدت زمان مذکور در حالی است که سایر گروه‌ها در این دوره رشد واردات را تجربه کرده‌اند. کالاهای وارداتی و صادراتی به لحاظ نوع مصرف و آثار آن در اقتصاد به سه گروه کالاهای واسطه‌ای (کالاهایی که در جریان تولید دیگر کالاها یا خدمات مصرف می‌شوند)، کالاهای مصرفی (کالاهای نهایی که در طول سال به‌طور مستقیم به وسیله مصرف‌کنندگان نهایی مصرف می‌شوند) و کالاهای سرمایه‌ای (کالاهایی که عمر اقتصادی آنها بیش از یک سال است و برای تولید کالاها یا خدمات جدید به کار

می‌روند و در حین تولید تغییر شکل نمی‌دهند) تقسیم می‌شوند و تغییر در روند واردات کالاهای واسطه‌ای و سرمایه‌ای می‌تواند به صورت مستقیم روند تولید را تحت تاثیر قرار دهد.

اما با بررسی آمار اعلام شده از سوی وزارت صنعت، معدن و تجارت می‌توان گفت در دوره زمانی مورد بررسی پنج گروه «ساخت مواد و محصولات شیمیایی»، «ساخت فلزات اساسی»، «ساخت محصولات غذایی و آشامیدنی‌ها»، «ساخت سایر محصولات کانی غیر فلزی» و «ساخت ماشین‌آلات و تجهیزات طبقه‌بندی نشده در جای دیگر» بیشترین ارزش را برای کشور داشته‌اند. ارزش وارد شده به کشور از این سه گروه بالغ بر ۶ میلیارد و ۳۴ میلیون دلار بوده است.

صادرات به تفکیک کالا

براساس آمار اعلام شده در مدت زمان مورد بررسی از مجموع کالای صادراتی اقلام «سرمایه‌ای» به لحاظ ارزشی افت ۹۷ درصدی و به لحاظ وزنی نیز افت نزدیک به ۳۱ درصدی را تجربه کرده‌اند. صادرات کالای مصرفی نیز در مدت زمان مورد بررسی به لحاظ وزنی افتی ۴ درصدی و به لحاظ ارزشی نیز افتی ۸ درصدی را ثبت کرده است. اما در خصوص صادرات کالای واسطه‌ای نیز در مدت زمان مورد بررسی می‌توان به افت بیش از یک درصدی به لحاظ وزنی و افت بیش از ۶ درصدی به لحاظ ارزشی اشاره کرد. همچنین براساس آمار اعلام شده مجموع کالای سرمایه‌ای صادر شده در مدت زمان مورد بررسی بالغ بر ۲۱ هزار تن به ارزش بیش از ۷۹ میلیون دلار بوده است. صادرات کالای مصرفی نیز در این مدت بیش از یک میلیون و ۴۰۲ هزار تن بوده که ارزشی در حدود یک میلیارد و ۶۴۷ میلیون دلار داشته است. حجم کالای واسطه‌ای نیز در این مدت در حدود ۲۶ میلیون و ۶۹۳ هزار تن به ارزش حدود ۸ میلیارد و ۲۹۵ میلیون دلار بوده است. همچنین واردات اقلام «سرمایه‌ای» نیز در دوره زمانی مذکور به لحاظ وزنی رشد بیش از ۱۶ درصدی و به لحاظ ارزشی نیز افت بیش از ۸ درصدی را تجربه کرده است. واردات کالاهای واسطه‌ای نیز در مدت زمان مورد بررسی به لحاظ وزنی رشد بیش از ۱۵ درصدی و به لحاظ ارزشی نیز با رشد نزدیک به ۳۶ درصد همراه بوده و در خصوص واردات کالای مصرفی نیز در مدت زمان مورد بررسی به لحاظ وزنی رشد نزدیک به ۵۶ درصد و به لحاظ ارزشی نیز بیش از ۴۹ درصد رشد داشته است.

ترکیب ارزش صادرات

آمار اعلام شده درباره ترکیب ارزش صادرات نیز حکایت از منفی بودن روند صادرات در تمام بخش‌ها نسبت به مدت مشابه سال قبل دارد؛ به طوری که «گروه صنعت» که شامل «صنعت»، «پتروشیمی» و «گاز مایع» می‌شود به ترتیب هریک افت ۶ درصدی، افت نزدیک به ۶ درصد و افت ۶ درصد داشته‌اند. برخلاف بخش صنعت در دوره زمانی مذکور بخش «معدن» در بهار سال جاری رشد ۵۰ درصدی را به لحاظ ارزشی داشته است. اما صادرات بخش «نفت و گاز و میعانات گازی» نیز در این دوره افتی نزدیک به ۹ درصد داشته و بخش «کشاورزی» و «فرش و صنایع دستی» نیز هر یک به ترتیب افتی بیش از ۱۸ و ۱۱ درصدی داشته‌اند. کارنامه بهاری ترکیب ارزشی صادراتی در حالی است که به لحاظ وزنی تمام بخش‌های مذکور در این دوره زمانی با افت مواجه شده‌اند؛ به طوری که بخش معدن که به لحاظ ارزشی بهار را با رشد سپری کرده، اما به لحاظ وزنی همانند سایر بخش‌ها افت صادرات داشته است.

پیشروهای صادراتی

از سوی دیگر، وضعیت صادرات کالای بخش صنعت به تفکیک گروه فعالیت دورقمی آیسیک (طبقه‌بندی مرجع برای طبقه‌بندی کلیه فعالیت‌های اقتصادی) نشان‌دهنده آن است که در ثلث اول سال جاری ۶ گروه «ساخت مواد و محصولات شیمیایی»، «ساخت کک، فرآورده‌های حاصل از تصفیه نفت و سوخت‌های هسته‌ای»، «ساخت فلزات اساسی»، «ساخت محصولات غذایی و انواع آشامیدنی»، «ساخت سایر محصولات کانی غیرفلزی» و «ساخت ماشین‌آلات و تجهیزات طبقه‌بندی نشده در جای دیگر» بیشترین میزان صادرات را داشته‌اند. براساس آمار اعلام شده، گروه «ساخت مواد و محصولات شیمیایی» با صادراتی بالغ بر ۲ میلیارد و ۶۶۹ میلیون دلار در رده اول کالاهای صادراتی قرار گرفته است. پس از آن گروه «ساخت کک، فرآورده‌های حاصل از تصفیه نفت و سوخت‌های هسته‌ای» با یک میلیارد و ۵۱۴ میلیون دلار جایگاه دوم صادراتی را به خود اختصاص داده است. صادرات «ساخت فلزات اساسی» نیز در این مدت به بیش از یک میلیارد دلار رسیده است. صادرات گروه محصولات «ساخت محصولات غذایی و انواع آشامیدنی» و «ساخت سایر محصولات کانی غیرفلزی» هم در این مدت به ترتیب ۷۵۸ میلیون دلار و ۳۷۵ هزار دلار گزارش شده است. همچنین براساس آمارهای این

گزارش، صادرات «ساخت ماشین‌آلات و تجهیزات طبقه‌بندی نشده در جای دیگر» نیز در این مدت به ۲۴۷ میلیون دلار رسیده است. عمده‌ترین محصولات صادراتی به لحاظ وزنی نیز در این مدت گروه کالاهای «ساخت سایر محصولات کانی غیرفلزی»، «ساخت مواد و محصولات شیمیایی»، «ساخت کک، فرآورده‌های حاصل از تصفیه نفت و سوخت‌های هسته‌ای»، «ساخت فلزات اساسی» و «ساخت محصولات غذایی و انواع آشامیدنی‌ها» هستند. در این میان گروه کالایی «ساخت سایر محصولات کانی غیرفلزی» با بیشترین میزان صادرات به لحاظ وزنی (۵ میلیون و ۳۰ هزار تن) رتبه اول کالاهای وارداتی را به خود اختصاص داده است. گروه «ساخت مواد و محصولات شیمیایی» نیز با صادراتی معادل ۴ میلیون و ۵۸۲ هزار تن در جایگاه بعدی قرار گرفته است. براساس آمار اعلام شده، میزان صادرات محصولات «ساخت کک، فرآورده‌های حاصل از تصفیه نفت و سوخت‌های هسته‌ای» نیز در این مدت به ۳ میلیون و ۹۷۷ هزار تن رسیده است. همچنین میزان صادرات محصولات «ساخت فلزات اساسی» و «ساخت محصولات غذایی و انواع آشامیدنی‌ها» نیز در این مدت به ترتیب از نظر وزنی به ۲ میلیون و ۴۱۶ هزار تن و ۵۲۳ هزار تن به ثبت رسیده است.

روزنامه گسترش صمت / دوشنبه ۹۶/۰۶/۲۰ شماره ۸۶۱ صفحه ۴

بررسی صمت از رای دیوان عدالت اداری درباره ماده ۱۳۲ قانون مالیات‌های مستقیم نشان داد بازگشت معافیت ۱۰ ساله به واحدهای تولیدی محروم

منیر حضوری: در بخشنامه سازمان امور مالیاتی که به امضای سیدکامل تقوی‌نژاد، رئیس سازمان امور مالیاتی کل کشور رسیده آمده است: بر مبنای رای دیوان عدالت اداری، قسمتی از بخشنامه سال ۹۱ سازمان مالیاتی ابطال و تغییرات جدید برای اجرا ابلاغ می‌شود.

در این بخشنامه عنوان شده مطابق ماده ۱۳۲ قانون مالیات‌های مستقیم مقرر شده است که درآمد مشمول مالیات ابرازی ناشی از فعالیت‌های تولیدی و معدنی در واحدهای تولیدی در بخش‌های تعاونی یا خصوصی که از اول سال ۸۱ به بعد از سوی وزارتخانه ذی‌ربط برای آنها پروانه بهره‌برداری صادر یا قرارداد استخراج و فروش منعقد می‌شود، از تاریخ شروع بهره‌برداری به میزان ۸۰ درصد و به مدت ۴ سال و در مناطق کمتر توسعه‌یافته به میزان صد درصد و به مدت ۱۰ سال از مالیات موضوع ماده ۱۰۵ این قانون معاف هستند. بنابراین با توجه به اینکه در بند ۵ دستور کار سال ۹۱ سازمان امور مالیاتی با تجاوز از حکم مقنن برای برخورداری از معافیت زمان صدور پروانه بهره‌برداری یا استخراج مورد حکم قرار گرفته است، این بند به استناد قانون تشکیلات و آیین دادرسی دیوان عدالت اداری ابطال می‌شود. به این ترتیب براساس رای صادر شده از سوی دیوان عدالت اداری بخشنامه سازمان امور مالیاتی در زمینه مطالبه مالیات برای اندوخته‌ها و مانده سودهای ایجاد شده از محل سود حاصل از منابع معاف از مالیات ابطال شد. درباره چند و چون این بخشنامه با بیژن پناهی‌زاده، دبیر کارگروه ویژه اقتصاد مقاومتی بخش خصوصی و معاون معدنی خانه صنعت، معدن و تجارت گفت‌وگو کردیم.

منظور از بخشنامه جدید سازمان امور مالیاتی و رای دیوان عدالت اداری چیست؟

براساس ماده ۱۳۲ قانون مالیات‌های مستقیم، مقرر شده بود که درآمد مشمول مالیات ابرازی ناشی از فعالیت‌های تولیدی و معدنی - که همان واحدهای تولیدی در بخش‌های تعاونی یا خصوصی می‌شوند که از اول سال ۸۱ به بعد از سوی وزارتخانه ذی‌ربط برای آنها پروانه بهره‌برداری صادر شده یا قرارداد استخراج و فروش منعقد شده - از تاریخ شروع بهره‌برداری مناطقی که محروم نیستند به میزان ۸۰ درصد و به مدت ۴ سال و در مناطق کمتر توسعه‌یافته و محروم صددرصد و به مدت ۱۰ سال معافیت مالیاتی داشته باشند ولی این قانون هیچ وقت اجرایی نشد. یعنی سازمان‌های مالیاتی، مالیات را از همه می‌گرفتند. برای حل این مشکل عده‌ای به هیات عمومی دیوان عدالت رفتند و موضوع را دادخواست دادند که بخشنامه گرفتن مالیات از واحدهای تولیدی ابطال و برابر قانون، معافیت‌ها داده شود. دیوان هم خوشبختانه رای داده و بخشنامه سازمان امور مالیاتی مبنی بر اینکه باید مالیات بگیرند را نقض کرده و گفته که مطابق قانون باید آنها شمول آن معافیت‌های مربوط بشوند. در واقع بخشنامه سازمان امور مالیاتی در سال ۹۱ این قانون را نقض می‌کرد و آنها را شامل معافیت نمی‌کرد اما دیوان رای داده و رئیس کل سازمان امور مالیاتی هم این را در یک بخشنامه ابلاغ کرده که ماده ۱۳۲ اجرایی شود که همان معافیت‌ها اعمال شود. در واقع ما می‌خواهیم به واحد تولیدی مشوق بدهیم و کمک کنیم که موانع تولید رفع شود که

این مهم با حرف حل نمی‌شود بلکه باید به عمل برسد. از جمله این اقدامات معافیت‌های مالیاتی، تشویق واحدهای تولیدی برای سرمایه‌گذاری در مناطق محروم، تشویق برای ایجاد اشتغال است.

آیا چنین مواد قانونی را برای حمایت از واحدهای تولیدی کافی می‌دانید؟

خیر. بحث ما فراتر از اینها است و به نظرم این ماده به اصلاح نیاز دارد. این قانون می‌گوید که واحدهای تولیدی در مناطق کمتر توسعه‌یافته تا صد درصد به مدت ۱۰ سال معاف شوند اما به نظر من این مدت خیلی کم است و باید به ۲۰ سال افزایش پیدا کند. در مناطق غیربرخوردار آمده که ۴ سال معافیت دارند که باز هم این رقم کم است، واحدهای تولیدی گناهی نکرده‌اند که در جای محروم نبوده‌اند، به باور من باید این عدد به مدت ۱۰ سال افزایش پیدا کند. مسئله دیگری که در این قانون به چشم می‌خورد این است که اینها باید صورت‌های مالی خود را تنظیم و ابراز کنند و به سازمان امور مالیاتی بدهند و بعد از آن شامل معافیت‌ها شوند یعنی این‌طور نیست که دفاتر مالیاتی نداشته باشند. متأسفانه سازمان‌های امور مالیاتی استان‌ها در چند سال گذشته همراهی لازم را با واحدهای تولیدی نداشته‌اند و دفاتر آنها، فاکتورها و هزینه‌های‌شان را قبول نمی‌کرده‌اند. حال اگر ماده ۱۳۲ و معافیت‌ها اجرایی شود بسیار می‌تواند به تولید و اشتغال کمک کند. خوشبختانه دو سالی است که همراهی سازمان امور مالیاتی با حضور سید کامل تقوی‌نژاد خیلی بهتر شده است. تا پیش از این مشکل بخش تولید با سازمان امور مالیاتی دارای درک متقابل بود که خوشبختانه با همراهی سازمان امور مالیاتی اقدامات مثبتی در جهت حمایت از تولید در حال انجام است. هر چند که این اقدامات کافی نیست، این اقدام اخیر را به فال نیک می‌گیریم و امیدواریم سازمان امور مالیاتی اقدامات دیگری را هم برای تکمیل این روند انجام دهد. در ادامه باید گفت که حل مشکل واحدهای تولیدی تنها به سازمان امور مالیاتی خلاصه نمی‌شود بلکه دولت هم در این بین سهم زیادی دارد. به طور مثال، واحد تولیدی از دولت طلبکار است و مطالباتی بابت پروژه‌ها دارد از آن طرف هم سازمان مالیاتی هم از واحد تولیدی بابت مالیات ارزش افزوده مطالبه دارد. حال اگر آن قانون درست شود مشکل تا حدودی رفع می‌شود. به نظرم باید بدهی واحد تولیدی به سازمان امور مالیاتی با مطالباتش از دولت تهاتر شود این خواسته ما است و خیلی در رفع مشکل واحدها و دولت کلیدی است. اینکه دولت برای دریافت طلب خود واحدهای تولیدی را ممنوع‌الخروج کند و حساب‌های بانکی آنها را ببندد ولی از آن طرف واحدهای تولیدی نتوانند حساب‌های دولت را مسدود کنند و مسئولان دولتی را ممنوع‌الخروج کنند عادلانه نیست. بنابراین دولت وقتی بدهکار است می‌تواند تهاتر و کمک کند که کمترین آسیب به بخش تولید وارد شود. استدعای ما از مسعود کرباسیان، وزیر جدید اقتصاد و رئیس سازمان امور مالیاتی کشور جناب سید کامل تقوی‌نژاد این است که این موضوع را حل کنند چراکه این مسئله یکی از جدی‌ترین مشکلات واحدهای تولیدی است و راه آن تهاتر مطالبات با دیون واحدهای تولیدی است.

چقدر حرکت در راستای عدالت مالیاتی مهم است و این اقدام سازمان امور مالیاتی را چقدر عادلانه می‌دانید؟ یکی از ستون‌های حکومت اسلامی موضوع عدالت است؛ این مهم در دین ما ریشه دارد. ما باید سعی کنیم به همه مردم به یک چشم نگاه کنیم تا کمترین فشار را متحمل شوند. قرار نیست کسانی مالیات ندهند و یک عده کار کنند و مالیات بدهند. به طور مثال، برای سود سپرده‌های بانکی باید مالیات گرفته شود زیرا این عدالت نیست که تولیدکننده جایی به تولید اقدام کرده، هزینه کند، اشتغال ایجاد کند و بعد مالیات بدهد اما کسی که در بانک پول گذاشته و هیچ ریسکی را هم قبول نمی‌کند با خیال راحت بدون پرداخت مالیات زندگی کند! مشکلاتی که واحدهای تولیدی دارند این است که باید پول و مطالبات‌شان سریع‌تر پرداخت شود تا به حیات خود ادامه دهند و فعالیت کنند در غیر این صورت دچار توقف شده و هر کمکی هم که به آنها بکنیم نوشدارو پس از مرگ سهراب می‌شود. به این ترتیب با زحماتی که رئیس سازمان امور مالیاتی کشیده من بسیار خوشبین هستم.

روزنامه جهان صنعت / دوشنبه ۹۶/۰۶/۲۰ شماره ۲۷۲۷ صفحه ۳

گام بلند تک نرخی شدن ارز

صفحه اقتصاد: گروه اقتصادی- بانک مرکزی با تغییر در سیاست‌های ارزی استارت تک‌نرخی شدن ارز را زد، به طوری که از امروز ارز مسافرتی حذف و به تدریج ارز مبادله‌ای از چرخه مالی خارج می‌شود. طی سال‌های گذشته و بعد از اینکه در اواخر دهه ۱۳۸۰، ارز در بازار ایران دوباره به چندنرخی برگشت بار دیگر از قیمت‌های متفاوتی برخوردار شد؛ نرخی در بازار

آزاد که توسط صرافان و ظاهرا خود بازار رقم می‌خورد و نرخی که از سال ۱۳۹۱ در مرکز مبادلات ارزی و برای بخش قابل توجهی از کالاها اختصاص یافته و بانک مرکزی تعیین‌کننده آن بود و البته نرخ دیگری که زمانی محمود بهمنی دستور آن را برای کالاهای اساسی صادر کرد یعنی نرخ ۱۲۲۶ تومان که هیچ‌گاه دلیل مشخصی برای مبنای تعیین این نرخ اعلام نشد. با این حال به مرور و در اوایل دولت یازدهم نرخ ۱۲۲۶ به طور کامل حذف شد و بازار ظاهرا با دو قیمت مرکز مبادلات ارزی و آزاد پیش می‌رود اما به مرور و در جریان اجرایی شدن سیاست یکسان‌سازی نرخ ارز و از سویی کمبودهایی که برای عرضه ارز وجود داشت، کالاهایی که مشمول ارز مبادله‌ای بودند، به تدریج کمتر و از لیست حذف شدند. هر چند در حال حاضر لیستی از کالاها وجود دارند که مشمول ارز دولتی هستند. در روزهای اخیر بانک مرکزی در نتیجه بازنگری مجموع مقررات ارزی، ارز مسافرتی را حذف کرد. اقدامی که گرچه اعلام شد که در راستای شفاف‌سازی، ثبات مقررات، رفع ابهامات، هماهنگی و همخوانی با قوانین و مقررات بالادستی و تسهیل خدمات ارزی به مشتریان بانک‌ها انجام شده است اما حرکتی به سمت یکسان‌سازی نرخ ارز و حذف تدریجی ارزهای دولتی خواهد بود. موبد این موضوع تاکید بانک مرکزی بر آن است که به روزرسانی مجموع مقررات ارزی به گونه‌ای انجام خواهد شد تا در صورت اجرای برنامه یکسان‌سازی نرخ ارز کمترین تغییرات در آن لحاظ شود. در نتیجه می‌توان گفت عزم دولت دوازدهم برای اجرای یکسان‌سازی نرخ ارز بیش از پیش جمع شده است و این بار بر خلاف دفعات گذشته در دولت‌های پیشین، که برنامه‌ریزی و اجرای این طرح با ناهماهنگی‌ها و اقدامات عجولانه منجر به شکست آن شد، به نظر می‌رسد گام‌های آهسته و اصولی در ماه‌های پیش رو برای دستیابی به ارز تک‌نرخ در دستور کار دولت و بانک مرکزی قرار گرفته و یکی از اهداف اصلی تیم اقتصادی دولت در همین راستا حذف تدریجی ارز مبادله‌ای برای تک‌نرخ شدن ارز در کشور است.

قیمت‌های بازار در خطر نوسان

با این حال بسیاری از کارشناسان معتقدند که نرخ ارز و به ویژه نرخ دلار در کشور در صورت تک‌نرخ شدن، بیش از قیمت‌های کنونی خواهد بود و توسط مکانیسم عرضه و تقاضای بازار تعیین خواهد شد و نمی‌توان آن را به صورت دستوری و با اجبار در یک رقم مشخص تثبیت کرد. در واقع به نظر می‌رسد دولت مجبور خواهد بود دست صرافان و مردم را برای خرید و فروش ارز باز بگذارد تا بازار خود به خود بتواند قیمت‌های مبادله ارز را مشخص کند، هرچند این فرآیند ممکن است منجر به بالا رفتن قیمت دلار از نرخ حاضر که در کانال سه هزار و ۹۰۰ تومان قرار دارد، شود و آن را به محدوده چهار هزار تا چهار هزار و ۵۰۰ تومان برساند. در نتیجه می‌توان گفت اگرچه بسیاری از کارشناسان، رسانه‌ها، مسوولان اقتصادی کشور، صاحبان مشاغل و فعالان بازار مقوله ارز تک‌نرخ را بارها مورد حمایت قرار داده‌اند و دولت را به اجرای آن تشویق کرده‌اند، با این حال چالش‌های پیش روی این طرح و مقاومت برخی افراد که در بازار ارز نفوذ بالایی دارند مانع اجرای صحیح و اثربخش آن می‌شود و در همین رابطه کار سختی پیش روی دولت و بانک مرکزی قرار دارد و این یکی از دلایلی است که بازنگری در مقررات ارزی و اقدامات نهاد مسوول با آهستگی و حساسیت بالایی دنبال می‌شود.

واکنش بازار به حذف ارز مسافرتی

یکی از مصادیق چالش‌برانگیز بودن این طرح را نیز می‌توان در خیابان‌های فردوسی جست‌وجو کرد، با سر زدن به صرافی‌های بازار متوجه می‌شویم که ارزفروشان نگران جهش نرخ ارز هستند؛ به گونه‌ای که تنها تعداد اندکی صرافی را می‌توان یافت که در حال خرید و فروش ارز هستند و بسیاری از آنها به امید جهش یافتن قیمت‌ها در روزهای پیش رو، از فروش منابع ارزی خود به مشتریان خودداری می‌کنند و سعی در حفظ آن جهت کسب سودهای بیشتر در آینده نزدیک دارند. به همین جهت ممکن است هیجانات روانی ناشی از تصمیم‌گیری‌ها و مقررات جدید بانک مرکزی، منجر به برهم خوردن تعادل بازار در ماه‌های آتی شود و ضروری است این نهاد سیاستگذار با ورود خود به بازار و در نظر داشتن تهدیدات و فرصت‌های موجود، از نوسانات قیمتی غیرواقعی و حباب‌گونه جلوگیری به عمل آورد.

واکاوی اولین اقدام بانک مرکزی

با حذف ارز مسافرتی از روز جاری، از این پس مسافران ایرانی که بیش از ۱۲ سال سن داشتند و از راه‌های هوایی، زمینی، ریلی و دریایی از کشور خارج می‌شدند، می‌توانستند برای یک بار در طول سال حداکثر ۳۰۰ دلار آمریکا یا معادل آن را برای خرید ارز مسافرتی فقط از یک منبع با نرخ مبادله‌ای تهیه کنند، دیگر امکان دریافت یارانه را نخواهند داشت و خرید ارز را تنها از راه بازار آزاد انجام خواهند داد. هرچند به عقیده کارشناسان حذف ارز مسافرتی می‌تواند یکی از راهکارهایی باشد که

بانک مرکزی در جهت تک‌نرخی کردن ارز در دستور کار دارد و این موضوع یکی از ابزارها و وسایلی است که مردم به نرخ بازار آزاد عادت کنند چراکه یکی از موانع یکسان‌سازی نرخ ارز، نرخ ارز مبادلاتی است و در این چارچوب برخی کالاها، مشمول ارز با نرخ پایین‌تر از نرخ بازار شده‌اند که با این کار فقط رانت برای واردکنندگان ایجاد کرد. بنابراین یکی از اقداماتی که بانک مرکزی برای یکسان‌سازی نرخ ارز باید انجام دهد، حذف تدریجی کالاهای مشمول ارز مبادله‌ای است. طی سال‌های اخیر در کنار کالاهایی که مشمول دریافت ارز دولتی بوده و توسط وزارت صنعت، معدن و تجارت تعیین می‌شد، در مجموع مقررات ارزی نیز برای گروه‌هایی وجود داشت که مشمول دریافت ارز مبادله‌ای بوده و البته هنوز نیز وجود دارند. این مجموعه که به تازگی ارز مسافرتی از آن حذف شده حدود ۲۰ بخش دیگر در قالب ۲۰ گروه را در بر می‌گیرد. گفتنی است در طول این سال‌ها و پس از اینکه در اواخر دهه ۱۳۸۰، ارز در بازار ایران دوباره به چندنرخ برگشت بار دیگر از قیمت‌های متفاوتی برخوردار شد؛ یک نرخ در بازار آزاد که توسط صرافان و ظاهراً خود بازار رقم می‌خورد، نرخ که از سال ۱۳۹۱ در مرکز مبادلات ارزی و برای بخش قابل توجهی از کالاها اختصاص یافته و بانک مرکزی تعیین‌کننده آن بود و البته نرخ دیگری که زمانی محمود بهمنی دستور آن را برای کالاهای اساسی صادر کرد. یعنی نرخ ۱۲۲۶ تومانی که البته هیچ‌گاه دلیل مشخصی برای مبنای تعیین این نرخ اعلام نشد. با این حال به مرور و در اوایل دولت یازدهم نرخ ۱۲۲۶ به طور کامل حذف شد و بازار ظاهراً با دو قیمت مرکز مبادلات ارزی و آزاد پیش می‌رود اما به مرور و در جریان اجرایی شدن سیاست یکسان‌سازی نرخ ارز و از سویی کمبودهایی که برای عرضه ارز وجود داشت، کالاهایی که مشمول ارز مبادله‌ای بودند، به تدریج کمتر و از لیست حذف شدند. هر چند همانطور که اشاره شد در حال حاضر لیستی از کالاها وجود دارند که مشمول ارز دولتی هستند. در این میان هزینه‌های درمانی، هزینه‌های بورسیه دانشجویان، موارد مرتبط با اصل و سود سرمایه‌گذاری‌های خارجی، کارمزد اعتبارات اسنادی وارداتی، هزینه برگزاری همایش‌های بین‌المللی، هزینه انجام آزمایش‌های علمی و فنی، فروش ارز بابت هزینه‌های سوخت، فروش و انتقال ارز بابت هزینه‌های شرکت‌های بیمه‌ای کشور، فروش ارز جهت بازپرداخت تسهیلات اعطایی از محل حساب ذخیره ارزی، فاینانس‌های غیرخودگردان، فعالیت‌های بانک توسعه تجارت، بانک جهانی و بانک توسعه اسلامی، از جمله مواردی است که به نرخ مبادله‌ای انجام می‌شود.

دامنه وسیعی از تحولات

با این تفاسیر گرچه هنوز سیاست بانک مرکزی برای بازار و نحوه اختصاص ارز بعد از یکسان‌سازی کاملاً مشخص نیست اما ظاهراً دیگر هیچ کالایی و خدمتی مشمول ارز دولتی نخواهد بود و تمامی پرداخت‌ها با ارز آزاد انجام می‌شود. در عین حال که همچنان زمان مشخصی برای اجرای سیاست ارز تک‌نرخ نیز وجود ندارد و بانک مرکزی تأکید داشته که با برآورده شدن انتظارات در حوزه بین‌الملل و همچنین اطمینان نسبت به پایداری یکسان‌سازی نرخ ارز در این باره اقدام خواهد کرد. در واقع می‌توان اظهار داشت که بانک مرکزی با رویکرد زدودن آثار دوران تحریم، بازنگری و به روزرسانی مجموعه مقررات ارزی را کلید زده است تا به این ترتیب گامی برای بهبود فضای کسب و کار برداشته شود. این مقررات دامنه وسیعی از نحوه واردات کالا از طریق گشایش اعتبار اسنادی، حواله‌های ارزی، برات اسنادی دیداری و مدت‌دار، چگونگی استفاده از ارز متقاضی، شیوه واردات کالا به مناطق آزاد و ویژه اقتصادی، دستورالعمل پرداخت و تسویه وجوه ارزی کالا تا استفاده از تامین مالی خارجی (فاینانس و ری فاینانس)، اعطای تسهیلات از محل حساب ذخیره ارزی و یا از محل منابع بانک توسعه اسلامی، بانک جهانی و بانک توسعه و تجارت اکو را دربرمی‌گرفت. حال به عقیده کارشناسان و فعالان ارزی، با توجه به ورود کشور به دوران پسابرجام و هدف‌گذاری جذب منابع مالی خارجی برای اجرای طرح‌های عمرانی در کشور با هدف دستیابی به رشد اقتصادی هشت درصدی در پایان برنامه ششم توسعه، بازنگری در این مقررات اجتناب‌ناپذیر است. همچنین این موارد در راستای شفاف‌سازی، ثبات مقررات، رفع ابهامات، هماهنگی و همخوانی با قوانین و مقررات بالادستی و تسهیل خدمات ارزی به مشتریان بانک‌ها عنوان شده است. در همین رابطه از آنجایی که برنامه بلندمدت دولت دوازدهم اجرای یکسان‌سازی ارزی است، بانک مرکزی قصد دارد تا مقررات جدید پیش‌نیازهای یکسان‌سازی ارز را نیز لحاظ کند که البته این کار از دولت یازدهم آغاز شده بود. با این اوصاف می‌توان گفت که با آغاز اقدامات ارزی در بانک مرکزی، حرکت به سمت یکسان‌سازی نرخ ارز آغاز شده است اما پاسخ اینکه آیا به طور کامل اجرا می‌شود و یا به دلیل برخی موانع در میانه راه باز می‌ماند، تنها با مرور زمان و پیدایش اثرات آن است که روشن‌تر خواهد شد.

در همین حال محمدرقی یوسفی، اقتصاددان و عضو هیات علمی دانشگاه علامه طباطبایی درباره گمانه‌زنی‌های مربوط به تک‌نرخی شدن ارز به «جهان صنعت» گفت: تک‌نرخی کردن ارز، اصطلاحی غلط بوده و دلیل آن هم یکسان‌سازی نرخ ارز از سوی بازار است. وی افزود: هرچند در نهایت ارز تک‌نرخی خواهد شد ولی نمی‌توان گفت دولت ارز را تک‌نرخ می‌کند. یوسفی تصریح کرد: تجربه سال‌های مختلف نشان می‌دهد که در گذشته و از سال ۱۳۳۲ به سمت تک‌نرخی شدن ارز رفته‌ایم و بعد از انقلاب در دهه‌های ۷۰، ۸۰ و ۹۰ هم شاهد این موضوع بوده‌ایم. با این حال سوالی که وجود دارد این است که چرا با وجود همه تلاش‌ها در ایران، تاکنون ارز تک‌نرخ نشده است؟ به اعتقاد وی، اگر سیاستی را چند بار آزمایش کنیم و نتیجه نگیریم، نشان‌دهنده مشکلاتی است که در روش‌های مدیریتی ما وجود دارد هر چند در این رابطه به دلایل مختلفی در کشورهای نفتخیز همچون ایران، قیمت ارز ممکن است سیر صعودی پیدا کند و این به آن معناست که کنترل آن به شدت دشوار خواهد بود. این کارشناس اقتصادی تاکید کرد: به هر روی زندگی اقتصادی ما بر اساس درآمدهای نفتی است و منبع اصلی درآمد دولت هم بر اساس منابع نفتی است و زمانی که دولت با کمبود درآمد مواجه شود، اقدام به افزایش مالیات‌ها و منابع درآمدی دیگری می‌کند. با این حال راه چاره دیگر این است که نرخ ارز را افزایش دهد تا درآمد سهل‌الوصولی به دست آورد تا بتواند هزینه‌های سرسام‌آور جاری را بپردازد. یوسفی خاطر نشان کرد: از همین رو بهتر است از اصطلاح تک‌نرخی کردن ارز استفاده نکنیم. این موضوع مهم و قابل توجه است که چاپ ریال در اختیار دولت است و بانک مرکزی هر زمان که بخواهد، می‌تواند این پول را چاپ کند. به بیان دیگر اگر کسری داشته باشیم که صورت آن ریال و مخرج آن دلار در نظر بگیریم، صورت کسر را می‌توانیم زیاد کنیم اما مخرج کسر را نمی‌توانیم تغییر دهیم که در نتیجه آن، قیمت ارز افزایش پیدا می‌کند. وی درباره مسایل و مشکلات مرتبط با مدیریت ارز در کشور افزود: مشکلات اقتصادی ایران به گونه‌ای است که همیشه بین عرضه و تقاضای ارز خارجی شکافی وجود دارد که موجب می‌شود فشار برای افزایش قیمت ارز بالا رود و در نتیجه قیمت آن افزایش پیدا کند. این مشکلات به طور عمومی ناشی از سیاست‌های غلطی است که طی سال‌های مختلف به صورت تجمعی انباشته شده و حل نشده باقی مانده است که در نتیجه وابستگی به واردات را با افزایش مواجه ساخته اما تولیدات افزایشی پیدا نکرده است. عضو هیات علمی دانشگاه علامه طباطبایی تاکید کرد: تحریم‌های بین‌المللی همچنان پابرجاست و درآمدهای نفتی وارد کشور نمی‌شوند. مجموعه این دلایل دست به دست هم می‌دهند تا در نهایت قیمت ارز افزایش پیدا کند به این معنی که اگر مروری بر مسایل داشته باشیم، شواهد اقتصادی بیانگر آن است که نرخ ارز باید افزایش پیدا کند. وی معتقد است حتی یک مورد دلیل منطقی وجود ندارد که قیمت‌ها کاهش پیدا کند. بنابراین انباشت مشکلات سال‌های اخیر دلیلی شده است که عرضه در مقابل تقاضای ارز کاهش پیدا کند و این سطح از فشار موجب می‌شود در نهایت قیمت ارز افزایش پیدا کند. یوسفی افزود: این افزایش قیمت موجب می‌شود قیمت سایر کالاهای وارداتی همچنین کالاهای داخلی که وابسته به واردات هستند نیز افزایش پیدا کند. اثرات روانی‌ای که خود دلیلی بر افزایش قیمت‌هاست را نیز نباید فراموش کنیم. بنابراین اگر چنین عارضه‌های اقتصادی را کنترل نکنیم، بعد از حادث شدن این عارضه، دیگر درمان بسیار دشوار خواهد بود. وی بیان کرد: باید توجه داشت که ضروری است مشکلات اقتصادی را قبل از اینکه به چنین مرحله‌ای برسد، حل کرد. این در حالی است که فشارهای اقتصادی ما انباشت شده و از سویی خود را در نرخ سود بانکی و از سویی در افزایش نرخ ارز خود را نشان می‌دهد. مشکل اینجاست که در این مرحله دیگر هیچ کاری نمی‌توان کرد؛ در واقع بین بد و بدتر باید یکی را انتخاب کرد. استاد دانشگاه علامه طباطبایی خاطر نشان کرد: از سوی دیگر اگر افزایش نرخ ارز انجام نشود، دولت به واقع با کسری و کمبود درآمد مواجه می‌شود. همچنین فشار برای واردات بیشتر خواهد شد و بسیاری مشکلات دیگر بروز می‌کند. در مقابل اگر افزایش هم انجام شود به طور طبیعی با افزایش قیمت‌ها مواجه خواهیم شد. دولت نیز بین این دو مشکل محصور شده است. این اقتصاددان تاکید کرد: چشم‌انداز نرخ ارز به دلیل غیرطبیعی بودن متغیرهای اقتصادی ایران قابل پیش‌بینی نیستند. به واقع نرمال نبودن این موضوع پیش‌بینی را دشوار می‌کند. برای مثال عملکرد یک فرد عاقل و سالم در مورد امور روزمره اش قابل پیش‌بینی است اما نمی‌توان یک فرد که دچار مشکلات عقلایی است را در مورد امور روزمره‌اش پیش‌بینی کرد؛ اقتصاد ایران نیز امروز چنین شرایطی دارد.

یوسفی همچنین اظهار کرد: اقتصاد ما یک اقتصاد عادی نیست، اما آنچه در مورد آن قابل طرح است مقطعی بودن مشکلات است. هر سیاستی هم که دولت تصمیم به دنبال کردن آن داشته باشد مقطعی است و نتیجه‌بخش نیست. این افزایش

قیمت راه‌حل درستی نیست اما اجتناب ناپذیر بوده و دولت باید آن را دنبال کند. همچنین این کارشناس اقتصادی حذف ارز مسافرتی در شرایط فعلی را یک راهکار مقطعی می‌داند و اعلام می‌کند: فشارهای اقتصادی در طول چندین سال گذشته بر اقتصاد کشور وارد بوده و دولت در تمام این سال‌ها سعی در کنترل قیمت ارز داشته است. اما مساله اساسی این است که وقتی دولت با کمبود ارز مواجه باشد امکان فروش نیز به اندازه کافی ندارد و حذف ارز مسافرتی قدم ساده‌ای است که می‌تواند موجب صرفه‌جویی در میزان فروش ارز شود.

چشم‌انداز مبهم بازار ارز

حسن میرزایی، کارشناس اقتصادی نیز در این باره به «جهان صنعت» گفت: بعد از توقف فروش ارز مسافرتی این تصور تشدید شد که ممکن است تصمیم بر تک‌نرخ کردن نرخ ارز موجود در بازار باشد. با وجود همه نگرانی‌هایی که در این حوزه وجود دارد اما این تصمیم پیش از این باید اجرایی می‌شد. این نکته قابل کتمان نیست که ایستادگی در مقابل عدم تک‌نرخ شدن بهای ارز عملکردی بی‌پهلو است که نتیجه‌ای نخواهد داشت. میرزایی بیان کرد: نکته قابل توجه این است که تا زمان مرتفع نشدن نیاز بازار این امکان وجود دارد که با افزایش نرخ ارز مواجه شویم. این در حالی است که گنگ بودن مسایل اقتصادی کشور موجب آن می‌شود هیچ پیش‌بینی روشنی درباره آن نتوان بیان کرد. همچنین وی تاکید کرد: یکسان‌سازی نرخ ارز باید در یک ظرف زمانی بلندمدت حفظ شود. شرایط اقتصادی فعلی به گونه‌ای است که حتی نمی‌دانیم حذف ارز مسافرتی در راستای یکسان‌سازی انجام شده است یا مقاصد دیگری را پیش رو خواهد داشت. هرچند این امکان وجود دارد که حذف ارز مسافرتی در راستای جبران عقب‌ماندگی افزایش نرخ ارز باشد. به اعتقاد این کارشناس ارز، چشم‌انداز نرخ ارز خیلی روشن نیست و در ساده‌ترین شرایط انتظار می‌رود به میزان نرخ تورم شاهد افزایش نرخ ارز باشیم.

ارز چندنرخه مانعی بر سر راه سرمایه‌گذاری خارجی

در همین رابطه یک کارشناس بانکی هم معتقد است بازتاب عدم یکسان‌سازی نرخ ارز در حوزه اقتصاد و سرمایه‌گذاری مشخص است. حیدر مستخدمین‌حسینی در مورد علت تاخیر در یکسان‌سازی نرخ ارز اظهار داشت: سیاست یکسان‌سازی نرخ ارز می‌تواند آرامشی را در حوزه ارز و متعاقب آن در حوزه‌های سرمایه‌گذاری داخلی و خارجی ایجاد کند. وی افزود: تاخیر در اجرای یکسان‌سازی نرخ ارز موجب می‌شود که سرمایه‌گذاری‌ها به تاخیر بیفتند. زمانی که در پروژه‌های سرمایه‌گذاری می‌شود، آن پروژه نیازمند ارز است و در زمان اقدام به سرمایه‌گذاری مشخص است که برای بازپرداخت آن، نرخ ارز در تلاطم است و این موضوع قابل تعیین تکلیف نیست و موجب اختلاف‌های سرمایه‌گذاری برای بانک مرکزی و دولت می‌شود. مستخدمین‌حسینی تاکید کرد: بازتاب عدم یکسان‌سازی نرخ ارز در حوزه اقتصاد و سرمایه‌گذاری مشخص است. وی ادامه داد: نبود یکسان‌سازی نرخ ارز، سرمایه‌گذاران خارجی را به تعلل و امانت‌داری می‌داند. هر چقدر شرایط برای سرمایه‌گذاری مهیا باشد اما نرخ ارز یکسان نباشد، سرمایه‌گذار نمی‌داند نرخ سود را چگونه و با چه مکانیسمی محاسبه کند. مستخدمین‌حسینی افزود: یکی از علت‌هایی که ارز تاکنون تک‌نرخ نشده، تحریم‌های نظام بانکی و نقل و انتقالات ارزی است که به درستی تعیین تکلیف نشده و منابع حاصل از فعالیت‌های اقتصادی دولت و بازگشت درآمدها همچنان با محدودیت‌هایی مواجه هستند. این کارشناس اقتصادی تصریح کرد: عدم یکسان‌سازی نرخ ارز برای عده‌ای ایجاد رانت می‌کند. بین ارز مبادله‌ای یا ارز رسمی اختلاف وجود دارد که این اختلاف می‌تواند منشا درآمد برای آنها باشد.

روزنامه دنیای اقتصاد / دوشنبه ۹۶/۰۶/۲۰ شماره ۴۱۴۱ صفحه ۳

اتاق ایران چرایی جاماندگی ایران از رقبا را بررسی کرد

برندگان تجارت در بازار همسایگان

دنیای اقتصاد: کدام کشورها توانستند در تجارت با همسایگان ایران برنده باشند؟ بررسی وضعیت تجارت در ۷ کشور همسایه ایران (عراق، ترکیه، ارمنستان، جمهوری آذربایجان، ترکمنستان، افغانستان و پاکستان)، بیانگر آن است که این کشورها در سال ۲۰۱۶ در مجموع نزدیک به ۳۰۰ میلیارد دلار کالا به کشور خود وارد کرده‌اند. آمارها نشان می‌دهد ایران در این بازارها از رقبای خود جامانده است. این در حالی است که ایران با داشتن مزیت‌هایی چون هم‌مرز بودن، راه‌های ارتباطی زمینی نزدیک که نتیجه آن کاهش هزینه حمل‌ونقل و صادرات است و ارتباطات فرهنگی و تاریخی از بازار وارداتی همسایگان خود عقب‌مانده و تنها توانسته سهم ناچیز ۵/۴ درصدی (صادرات ۱۳/۳ میلیارد دلار) را از این بازار به خود اختصاص دهد.

حال آنکه معمولاً کشورها سعی می‌کنند برای توسعه تجارت خود، از بازارهای همسایه غافل نباشند، چراکه صادرات به این بازارها برای صادرکنندگان اقتصادی‌تر است.

به این ترتیب ایران برای افزایش سهم خود در بازار وارداتی کشورهای همسایه نیازمند توسعه روابط تجاری با این کشورها است. اما به دلایل گوناگونی چون مشکلات بانکی، مسائل سیاسی، بی‌انگیزگی صادرکنندگان و عدم شناخت پتانسیل‌های صادراتی بازارهای همسایه، نتوانسته است در این راه موفق عمل کند. از سوی دیگر، عدم پیوستن ایران به سازمان تجارت جهانی (WTO) موجب شده تا کالاهای ایرانی به دلیل مسائلی چون دیوارهای تعرفه‌ای و کیفیت، در بازار وارداتی کشورهای عضو این سازمان، مزیت رقابتی خود را از دست بدهند. به عقیده کارشناسان، عدم تعریف یک نقشه راه منسجم برای تجارت، منجر به کاهش سهم ما از بازارهای وارداتی کشورهای همسایه از سوی رقیبان تجاری شده است.

گزارش منتشر شده از سوی پایگاه خبری اتاق بازرگانی ایران حاکی از آن است که براساس آمارهای سازمان تجارت جهانی، همسایگان حاکی ایران شامل عراق، ترکیه، ارمنستان، جمهوری آذربایجان، ترکمنستان، افغانستان و پاکستان، در سال ۲۰۱۶ در مجموع حدود ۲۹۵ میلیارد دلار کالا از دیگر کشورها وارد کرده‌اند. البته در مورد این آمار باید خاطرنشان کرد که سازمان تجارت جهانی آمار واردات و صادرات همه اعضای خود را ثبت کرده و در اختیار دارد؛ اما برای کشورهایی که عضو این سازمان نیستند، آمار واردات و صادرات به صورت تقریبی و با بهره‌گیری از آمار صادرات و واردات کشورهای عضو برآورد می‌شود. با این حال در مورد تجارت دوطرفه کشورهایی که هیچ‌یک عضو WTO نیستند (مثل ایران و عراق) هیچ‌گونه آماری در پایگاه اطلاعاتی سازمان وجود ندارد و سازمان قادر نیست آمار تقریبی قابل‌اتکابی از تجارت آنها با یکدیگر برآورد و منتشر کند.

صادرات ایران به کشورهای همسایه

آمارهای گمرک ایران نشان می‌دهد که ارزش صادرات غیرنفتی ایران به کشورهای یادشده در سال ۱۳۹۵ در مجموع حدود ۳/۱۳ میلیارد دلار بوده است که با توجه به واردات نزدیک به ۳۰۰ میلیارد دلاری این کشورها، رقم ناچیزی به‌شمار می‌آید. براساس آمار اعلامی، از میان ۷ کشور یادشده، بیشترین میزان صادرات ایران به عراق با ارزشی معادل ۶ میلیارد و ۱۳۲ میلیون دلار صورت گرفته است. پس از آن به ترکیه به میزان ۳ میلیارد و ۲۴۸ میلیون دلار کالا صادر شده است. همچنین تجار ایرانی توانسته‌اند در این زمان، ۲ میلیارد و ۴۵۹ میلیون دلار کالا به افغانستان صادر کنند. به پاکستان و ترکمنستان نیز به ترتیب ۷۹۶ میلیون دلار و ۵۴۷ میلیون دلار صادرات صورت گرفته است. جمهوری آذربایجان نیز در این مدت ۲۵۹ میلیون دلار کالا از ایران وارد کرده است. میزان کالای صادراتی به ارمنستان نیز ۱۷۹ میلیون دلار گزارش شده است.

سهم ایران از بازار وارداتی کشورهای همسایه

در بین همسایگان ایران، ترکیه با توجه به شرایط جمعیتی مناسب و تولید ناخالص داخلی بیش از ۲ تریلیون دلار (بر مبنای قدرت خرید) بازار وارداتی بسیار مناسبی به‌شمار می‌رود. اگرچه این کشور هم‌اکنون دومین مقصد مهم صادرات غیرنفتی ایران محسوب می‌شود اما در سال گذشته ارزش صادرات غیرنفتی ایران به ترکیه تنها حدود ۳/۲ میلیارد دلار یعنی کمتر از ۲ درصد کل واردات این کشور بوده است. براساس آمار اعلامی، کشورهایمانند «چین، آلمان، روسیه، آمریکا، ایتالیا، فرانسه و کره جنوبی» از جمله بزرگ‌ترین صادرکنندگان کالا به ترکیه در سال ۲۰۱۶ به‌شمار می‌روند که از بین آنها دو کشور چین و آلمان به ترتیب با صادرات بیش از ۲۵ میلیارد دلار و بیش از ۲۱ میلیارد دلار بیشترین سهم را از بازار بزرگ واردات ترکیه به خود اختصاص داده‌اند. کره جنوبی نیز در بین این کشورها کمترین میزان صادرات (۶ میلیارد و ۲۸۴ میلیون دلار) به این کشور را داشته است.

پاکستان با وارد کردن حدود ۴۷ میلیارد دلار کالا در سال ۲۰۱۶ پس از ترکیه، دومین بازار وارداتی مهم در بین همسایگان ایران به‌شمار می‌رود. اگرچه پاکستان از لحاظ سرانه تولید ناخالص داخلی جزو کشورهای کم‌درآمد جهان محسوب می‌شود اما جمعیت بیش از ۲۰۰ میلیون نفری این کشور می‌تواند از آن بازار وارداتی مناسبی بسازد. با تمام این اوصاف، صادرات ایران به پاکستان در سال گذشته تنها حدود ۸۰۰ میلیون دلار بوده و کمتر از ۲ درصد از سهم بازار واردات این کشور به تولیدکنندگان ایرانی رسیده است. این درحالی است که براساس آمارها، کشورهای «چین، امارات، اندونزی، آمریکا، ژاپن، عربستان و هند» در این مدت توانسته‌اند سهم‌های بالایی از بازار وارداتی پاکستان را از آن خود کنند. کشورهای چین و

امارات به ترتیب با صادرات نزدیک به ۱۴ میلیارد دلار و ۶ میلیارد دلار در رده‌های اول و دوم صادرکنندگان کالا به این کشور قرار گرفته‌اند.

عراق با تکیه بر درآمدهای نفتی سرشار خود جایگاه سومین واردکننده بزرگ کالا را در بین همسایگان ایران به خود اختصاص داده است. ایران با صادرات بیش از ۶ میلیارد دلار کالا به عراق، سومین صادرکننده بزرگ به این کشور محسوب می‌شود؛ هرچند این آمار به همان دلیلی که قبلاً گفته شد (عدم عضویت هر دو کشور در سازمان تجارت جهانی) در پایگاه‌های اطلاعاتی زیرمجموعه WTO درج نشده است. با پایان قریب‌الوقوع جنگ داخلی عراق و آغاز روند بازسازی مناطق آسیب‌دیده، قطعاً واردات عراق از دیگر کشورها افزایش خواهد یافت و ایران باید از این فرصت به نحو احسن استفاده کند. براساس آمارهای سازمان تجارت جهانی، دو کشور ترکیه و چین با صادرات بیش از ۷ میلیارد دلار به عراق، بیشترین سهم را در میان سایر کشورهای عمده صادرکننده به این کشور به خود اختصاص داده‌اند. کشورهای «کره جنوبی، آمریکا، هند، روسیه و آلمان» نیز پس از چین و ترکیه بیشترین میزان صادرات به عراق را داشته‌اند. آلمان با ۸۰۸ میلیون دلار صادرات به عراق در رده هفتم کشورهای صادرکننده به این کشور قرار گرفته است.

جمهوری آذربایجان به‌عنوان یک کشور نفت‌خیز و به‌سرعت در حال توسعه، هم‌اکنون در بین کشورهای همسایه ایران از لحاظ ارزش کل واردات در رتبه چهارم قرار دارد. این کشور در سال گذشته میلادی بیش از ۷ میلیارد دلار صرف واردات کرده است که صادرکنندگان ایرانی تنها حدود ۵ درصد از این مبلغ را جذب کرده‌اند. البته ایران با ۳۵۹ میلیون دلار صادرات به جمهوری آذربایجان، در رتبه ششم بزرگ‌ترین صادرکنندگان به این کشور قرار داشته اما به همان دلیلی که اشاره شد (عدم عضویت هر دو کشور در سازمان تجارت جهانی) نام ایران در بین صادرکنندگان کالا به آذربایجان دیده نمی‌شود. آمارهای سازمان تجارت جهانی نشان می‌دهد کشورهای «روسیه، ترکیه، انگلیس، آمریکا، آلمان، چین و ایتالیا» از جمله بزرگ‌ترین صادرکنندگان کالا به این کشور محسوب می‌شوند. از میان کشورهای عنوان شده، روسیه با صادراتی معادل یک میلیارد و ۵۰۸ میلیون دلار و ترکیه با صادراتی معادل یک میلیارد و ۲۸۶ میلیون دلار بیشترین سهم را در بازار وارداتی جمهوری آذربایجان به خود اختصاص داده‌اند. ایتالیا نیز با صادرات ۳۰۱ میلیون دلاری کمترین سهم را در بین این کشورها داشته است.

افغانستان همواره یک شریک تجاری مهم برای ایران به حساب آمده است. اشتراکات فرهنگی قابل‌توجه دو کشور و شناخت مناسب دو طرف از بازارهای یکدیگر باعث شده هیچ کشوری توان رقابت با ایران در بازار افغانستان را نداشته باشد. ایران سال گذشته بیش از ۴/۲ میلیارد دلار کالا به افغانستان صادر کرد که این رقم حدود ۸۰ درصد بالاتر از ارزش صادرات پاکستان به این کشور بوده است؛ هرچند باز هم به دلیل عدم عضویت هر دو کشور ایران و افغانستان در سازمان تجارت جهانی تا قبل از سال ۲۰۱۶ (افغانستان در نیمه دوم سال ۲۰۱۶ به جمع کشورهای عضو WTO پیوسته است)، آماری از تجارت دوجانبه این دو کشور در پایگاه‌های وابسته به WTO دیده نمی‌شود. اما براساس آمارهای سازمان تجارت جهانی، در سال ۲۰۱۶، بزرگ‌ترین صادرکنندگان کالا به افغانستان، کشورهای «پاکستان، آمریکا، قزاقستان، هند، چین، روسیه و ترکیه» بوده‌اند که از میان آنها پاکستان با صادراتی بیش از یک میلیارد دلار در جایگاه اول صادرکنندگان به این کشور قرار گرفته است. پس از آن آمریکا با صادراتی معادل ۹۱۳ میلیون دلار در رده بعدی جای گرفته است. از میان کشورهای عنوان شده، ترکیه با ۱۴۶ میلیون دلار، کمترین میزان صادرات به این کشور را به خود اختصاص داده است.

ترکمنستان از لحاظ اقتصادی در قیاس با سایر همسایگان خاکی ایران (به‌جز ترکیه) کشور مرفه‌تری محسوب می‌شود اما به دلیل کم‌جمعیت بودن، بازار واردات آن چندان بزرگ نیست. البته این کشور نیز اشتراکات فرهنگی زیادی با ایران دارد و ایران می‌تواند سهم خود از بازار واردات این کشور را با تکیه بر این مزیت افزایش دهد. طبق آمارهای رسمی گمرک ایران، ارزش صادرات ایران به ترکمنستان سال گذشته حدود ۵۴۷ میلیون دلار بوده است که این رقم، ایران را در جایگاه سوم صادرکنندگان برتر به ترکمنستان قرار می‌دهد. البته همان مشکل آماری قبلی در مورد ترکمنستان هم صدق می‌کند و در پایگاه‌های اطلاعاتی سازمان تجارت جهانی نام ایران در بین صادرکنندگان برتر به ترکمنستان درج نشده است. کشورهای «ترکیه، روسیه، آلمان، ژاپن، کره جنوبی، چین و ایتالیا» در سال ۲۰۱۶، به ترتیب بیشترین سهم را در بازار وارداتی ترکمنستان داشته‌اند. براساس آمار اعلامی از سوی سازمان تجارت جهانی، از میان کشورهای یاد شده، دو کشور ترکیه و روسیه به ترتیب با صادرات بیش از یک میلیارد دلار و ۵۷۱ میلیون دلار بیشترین سهم و ایتالیا نیز با صادرات ۲۵۰ میلیون دلار کمترین سهم را در بازار وارداتی ترکمنستان به خود اختصاص داده‌اند.

ارمنستان از لحاظ اندازه بازار واردات، در بین همسایگان خاکی ایران در رده آخر قرار می‌گیرد. این کشور کوچک و کم‌جمعیت در سال ۲۰۱۶ تنها کمی بیش از ۳/۲ میلیارد دلار کالا از سایر کشورها وارد کرده است؛ هرچند کشوری مانند روسیه توانسته است حدود یک میلیارد دلار کالا به این بازار کوچک صادر کند. همچنین آمارهای اعلامی از سوی سازمان توسعه تجارت نشان می‌دهد بزرگ‌ترین صادرکنندگان کالا به ارمنستان را کشورهای «روسیه، چین، ایران، ترکیه، آلمان، ایتالیا و اوکراین» تشکیل می‌دهند که دو کشور روسیه و چین به ترتیب با داشتن ۹۹۵ میلیون دلار و ۲۵۶ میلیون دلار صادرات در جایگاه اول و دوم صادرکنندگان به این کشور قرار داشته‌اند. ایران نیز با صادرات ۱۶۴ میلیون دلار جایگاه سوم صادرکنندگان به این کشور را به خود اختصاص داده است.

همچنین در سال ۱۳۹۵، صادرات ایران به ارمنستان، به روایت گمرک ایران حدود ۱۷۹ میلیون دلار برآورد شده است. از میان بزرگ‌ترین کشورهای صادرکننده کالا به ارمنستان، اوکراین با ۱۰۲ میلیون دلار کمترین میزان صادرات به این کشور را داشته است.

روزنامه گسترش صمت / سه شنبه ۹۶/۰۶/۲۱ شماره ۸۶۲ صفحه ۴

گزارش از همکاری ۳ بانک «کی‌سی‌بی»، «بلژیک»، «اوبر» اتریش و «دوچه وله» آلمان نشان داد آغاز تحرک بانکی برای جذب ۶۵ میلیارد دلار سرمایه

گروه سرمایه: براساس اهداف برنامه ششم باید ۶۵ میلیارد دلار سرمایه‌گذاری خارجی در بخش‌های مختلف جذب شود تا براساس برنامه ایران بتواند سالانه نزدیک به ۹۵۰ هزار شغل ایجاد کند.

چراکه در شرایط کنونی علی‌رغم وزیر کار اعلام کرده ظرفیت کنونی اقتصاد ایران ایجاد ۵۰۰ هزار شغل در سال بیشتر نیست و تنها گره تحقق این هدف جذب سرمایه‌گذاری خواهد بود که به گفته مدیرعامل بانک توسعه صادرات ایران، در حال حاضر با ادامه اجرای برجام و همکاری بانک‌های کوچک امروز تمایل بانک‌های بزرگ برای همکاری با ایران آغاز شده که می‌تواند جریان سرمایه‌گذاری در ایران را نیز آسان کند.

به گزارش صمت، در دولت دهم میزان جذب سرمایه‌گذاری خارجی ایران به شدت کاهش یافته و ادامه آن، روند به صفر رسیدن میزان همکاری خارجی‌ها، در پروژه‌های ایرانی بود، اما دولت یازدهم هم پیش از رفع تحریم‌ها، افزایش جذب سرمایه خارجی را تسریع کرد به طوری که از شروع رفع تحریم‌ها و تا پایان سال گذشته بیش از ۱۰ میلیارد دلار سرمایه خارجی جذب اقتصاد ایران شد این در حالی بود که حال اینکه برای پایداری رشد اقتصادی ۸ درصدی، سرعت روند جذب سرمایه‌های داخلی و خارجی باید افزایش یابد. با امضای تفاهمنامه برجام در دولت یازدهم، راه برای بازگشت سرمایه‌گذاران خارجی و داخلی به ایران هموار و بسیاری از سرمایه‌گذاران خارجی و شریکان تجاری قدیمی ایران که به دلیل جبر تحریم از اقتصاد کشورمان خارج شده بودند، دوباره به بازار ایران بازگشتند. به طوری که براساس گزارش‌های رسمی، در طول ۴ سال گذشته ۱۰ میلیارد و ۷۰۰ میلیون دلار سرمایه خارجی محقق شد. البته باید از این نکته غافل نشویم که برنامه دور اول دولت تدبیر و امید برای جذب سرمایه‌گذاری‌های خارجی حدود ۱۸ میلیارد دلار بود اما به دلیل آماده نبودن تمام زمینه‌های جذب سرمایه‌ها، از رسیدن به این هدف بازماند. این در حالی است براساس اهداف برنامه ششم باید ۶۵ میلیارد دلار سرمایه‌گذاری خارجی در بخش‌های مختلف جذب شود. این میزان سرمایه‌گذاری پیش‌بینی شده شامل ۳۰ میلیارد دلار فاینانس، ۲۰ میلیارد دلار مشارکت اقتصادی و ۱۵ میلیارد دلار سرمایه مستقیم است.

برجام تنها یکی از بسترهای مورد نیاز برای افزایش سرمایه‌گذاری در کشور است و برای ادامه این روند روبه رشد وجود چندین پیش‌نیاز اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و... ضرورت دارد.

کیومرث فتح‌الله کرمانشاهی معاون پیشین سازمان توسعه تجارت ایران در گفت‌وگو با ایرنا با بیان اینکه معتمد مهم‌ترین اصل برای جذب سرمایه‌گذاری در هر کشوری چه سرمایه‌گذاری داخلی و چه خارجی، برقراری امنیت اقتصادی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی است، گفت: در بین این موارد، اصلی‌ترین عامل جذب سرمایه‌ها امنیت و ثبات اقتصادی است و این موضوع می‌تواند بیشترین تاثیرگذاری را داشته باشد. در حال حاضر ضعف سیستم بانکی یک تهدید برای جذب سرمایه‌گذاری‌ها به دنبال آن ایجاد اشتغال، تولید و رشد صادرات به شمار می‌رود. از سوی دیگر هنوز هم دوگانی نرخ ارز در کشورمان حل نشده است و تا زمانی که این مشکلات رفع نشود نمی‌توان موانع پیش روی جذب سرمایه‌ها را برداشت.

کرمانشاهی با بیان اینکه بیماری سیستم بانکی ایران، مشکلات متعدد بازار سرمایه و مسائل مربوط به صنایع کوچک و متوسط کشور بر همگان روشن است، گفت: جذب سرمایه‌گذاری اتفاقی به وقوع نمی‌پیوندد و نیازمند به برنامه‌ریزی مدون و مستمر دارد. در حالی که صنایع کوچک و متوسط بیشترین سهم را در اشتغالزایی دارند اما برنامه بلندمدتی برای جلب توجه سرمایه‌گذاران به این صنایع دیده نمی‌شود و بیشترین تمرکز روی صنایع بزرگ مانند نفت، گاز، پتروشیمی و فولاد است. سرمایه‌گذار خارجی در صورتی می‌تواند ارزش افزوده داشته باشد که به همراه سرمایه، فناوری روز دنیا را هم وارد کشور کند و بهترین روش ورود سرمایه‌گذارهای خارجی به کشور، مشارکت آنها با بخش خصوصی و سرمایه‌گذاران داخلی است بنابراین در وهله نخست باید مشکلات بخش خصوصی در کشور رفع شود تا بتوانند توان مشارکت با سرمایه‌گذاران خارجی را داشته باشند. کرمانشاهی با اشاره به ضرورت پیوستن ایران به (WTO سازمان جهانی تجارت) گفت: به طور قطع برای سرمایه‌گذاران عضویت ایران در این سازمان بین‌المللی حائز اهمیت است و تاکنون نتوانستیم به عضویت دائم آن درآیم زیرا آمادگی لازم برای پیوستن به این نهاد جهانی وجود ندارد. معاون پیشین سازمان توسعه تجارت با بیان اینکه لازمه پیوستن به سازمان جهانی تجارت شفافیت اقتصادی است، ادامه داد: مباحث مالیاتی، تسهیلات گران بانکی، هزینه‌های تامین اجتماعی که بر دوش کارفرما گذاشته می‌شود، همه اینها موضوع‌های مهم در بحث سرمایه‌گذاری است. موضوع مهم دیگر در حوزه سرمایه‌ها، رعایت مباحث تجارت فرامرزی است به این معنا که تعداد اسناد تجاری به حداقل برسد و بروکراسی اداری کاهش یابد.

رابطه کارگزاری بانک‌های بزرگ اروپایی با ایران

بازگشت تدریجی روابط کارگزاری، دلایل متعددی دارد که یکی از آنها فرآیندهای پیچیده و طولانی اجرای استانداردها و رابطه‌های بین‌المللی فعالیت‌های بانکی است که بعد از بحران مالی سال‌های ۱۳۸۹-۱۳۸۶ میلادی تشدید شده‌اند. در حال حاضر بانک‌های ملی، کشاورزی، صنعت و معدن، توسعه صادرات، ملت، تجارت و مسکن پس از برجام رابطه کارگزاری با بانک‌های خارجی برقرار کرده‌اند. مدیرعامل بانک توسعه صادرات ایران به ایرنا اعلام کرد: به مرور زمان و برخلاف ابتدای برجام، بانک‌های بزرگ اروپایی در حال برقراری رابطه بانکی خود با بانک‌های مختلف ایرانی هستند. در ابتدای امضای توافق برجام رابطه بانکی با بانک‌های کوچک و متوسط برقرار می‌شد اما اکنون بانک‌های بزرگ دنیا به دنبال برقراری ارتباط با شبکه بانکی ایران هستند. علی صالح‌آبادی با قابل ملاحظه خواندن این تمایل از سوی بانک‌های بزرگ اروپایی افزود: بانک‌هایی چون KBC بلژیک و Oberbank اتریش از جمله بانک‌هایی هستند که در این زمینه پیشگام بوده و حتی دویچه بانک آلمان نیز اکنون حواله‌های مشتریان ایرانی را می‌پذیرد در حالی که در ابتدای برجام این تمایل کمتر بود.

یکی از دستاوردهای برجام این است که تمامی مقرراتی که بانک‌های غیر امریکایی را مکلف به قطع رابطه‌های کارگزاری با بانک‌های ایرانی می‌کردند، رفع شده‌اند و اکنون، هیچ بانک غیر امریکایی به دلیل ارائه خدمات کارگزاری به بانک‌های ایرانی از دسترسی به نظام مالی آمریکا محروم نخواهد شد. این به آن معناست که بانک‌های ایرانی می‌توانند رابطه‌های کارگزاری خود را با بانک‌های خارجی معتبر برقرار کنند و تعداد روابط کارگزاری بانک‌های ایرانی که در دوران تحریم‌ها به طور بی‌سابقه‌ای کاهش یافته بود، به تدریج به سطح مطلوب باز خواهد گشت.

روزنامه جهان صنعت / سه شنبه ۹۶/۰۶/۲۱ شماره ۳۷۲۸ صفحه ۲

نوسانات ارزی اوج گرفت

صفحه اقتصاد: گروه اقتصادی- زمزمه‌های تک‌نرخی شدن ارز در دولت دوازدهم و بازنگری در سیاست‌های ارزی فرماندهان اقتصادی کشور مدتی است که بر سر زبان‌ها افتاده و هیجانانگیزی ایجاد کرده که منجر به نوسان در قیمت‌های ارز و به ویژه دلار در بازار کشور شده است. هرچند دولت قصد دارد تا جای ممکن قیمت‌ها را در محدوده کنونی ثابت نگه دارد و برخلاف دولت نهم و دهم از طریق افزایش نرخ ارز به دنبال پوشش کسری بودجه خود نمی‌گردد، با این حال به نظر می‌رسد نرخ ارز با ادامه سیاست‌های ارزی تیم اقتصادی دولت با شیبی آهسته رو به رشد شود. دولت می‌تواند از طریق ورود دلارهای نفتی به بازار و راهکارهای مشابه، جلوی این افزایش قیمت را بگیرد اما احساس می‌شود دولت فعلاً این تصمیم را ندارد.

این در حالی است که تصمیمات ارزی دولت ممکن است به صورت جهش ناگهانی در بازار خود را بروز دهد و به همین دلیل است که دولت دوازدهم تصمیم گرفته به تدریج به طرف واقعی شدن نرخ ارز حرکت کند تا بحران و حاشیه‌ای در این مسیر

ایجاد نشود. در این راه بزرگترین اقدامی که می‌تواند بازار را دستخوش تغییر و تحولات عرضه- تقاضا و نوسان قیمت‌ها کند، طرح تک‌نرخی کردن ارز در آینده نزدیک است؛ اقدامی که هرچند با حواشی و مقاومت‌های بسیاری در دولت یازدهم مواجه شد و به بار ننشست اما از اقدامات و سیاست‌های فرماندهان اقتصادی دولت حاضر چنین برمی‌آید که این طرح طی ماه‌های آینده اجرایی خواهد شد. اهمیت چنین اقدامی در آنجاست که یکسان‌سازی قیمت ارز در کنار کاهش نرخ تورم و کنترل نرخ سود بانکی به‌عنوان متغیرهای کلان اقتصادی می‌تواند به تقویت بخش واقعی اقتصاد منجر شود.

ارز مسافرتی، دلیل نوسان قیمت‌ها

در همین رابطه توقف فروش ارز مسافرتی به عنوان اقدامی هرچند ساده و در عین حال موثر می‌تواند به عنوان اولین گام جدی دولت در جهت اجرای یکسان‌سازی ارزی مورد توجه قرار گیرد. با این وجود اقدام فوق در روزهای اخیر منجر به نوسانات بازار ارز شد و قیمت‌ها را با تغییرات ملموسی مواجه کرد به طوری که صرافان و فعالان بازار فردوسی این اقدام بانک مرکزی را دلیلی بر نوسانات روزهای اخیر می‌دانند. این در حالی است که زمستان و تطابق آن با فصل مسافرت مردم ایران به عراق همواره با نوسان در بازار ارز همراه بوده است اما با برداشته شدن ارز مسافرتی و رجوع مسافران به بازار آزاد که منجر به افزایش تقاضای ارز می‌شود، پدیده نوسانات و هیجانات ارزی تشدید خواهد شد. هرچند در حال حاضر مطابق بخشنامه بانک مرکزی شرکت‌کنندگان در گردهمایی بزرگ اربعین حسینی، همانند سال‌های گذشته می‌توانند ارز مسافرتی به میزان حداکثر ۲۰۰ دلار آمریکا را به نرخ مبادله‌ای تامین کنند. به نظر می‌رسد بانک مرکزی به صورت آهسته به دنبال حذف دلاری مبادلاتی (حداقل برای مسافران) است و برای جلوگیری از تشدید هیجانات، هم‌اکنون ارز زیارتی برای سفر به کربلا را حذف نکرده است، هر چند بعید نیست در آینده‌ای نزدیک، توزیع این ارز نیز از دستور کار بانک مرکزی خارج شود.

سکوت معاونت ارزی بانک مرکزی

نکته‌ای که در این میان جالب توجه است و البته توجیهی برای آن وجود ندارد، عدم اظهارنظر معاون ارزی بانک مرکزی یعنی سیداحمد عراقچی که اخیراً در این سمت منصوب شده است و به عنوان یکی از مهره‌های مهم و تاثیرگذار بازار ارز به شمار می‌رود، بوده است؛ سکوت معاون ارزی بانک مرکزی با وجود نوسانات اخیر بازار و برداشته شدن گام‌های اولیه برای یکسان‌سازی نرخ ارز این سوال را مطرح می‌کند که آیا عراقچی تاثیری بر تصمیمات و اقدامات اخیر بانک مرکزی نداشته است یا به واسطه تجربه ناکافی نتوانسته اظهارنظری در این رابطه بکند. در هر حال سکوت معاون ارزی بانک مرکزی باعث شد تا معاونت بین‌الملل این بانک یعنی غلامعلی کامیاب که تا چندی پیش معاون ارزی بود به صحبت در مورد اقدامات اخیر ارزی بانک مرکزی وا داشته شود و توضیحاتی در مورد سیاست‌های جاری ارائه دهد. در همین رابطه معاون بین‌الملل بانک مرکزی زمان اجرای برنامه یکسان‌سازی نرخ ارز را اواخر امسال اعلام کرد و گفت: توقف فروش ارز مسافرتی در جهت اجرای یکسان‌سازی ارزی است. کامیاب در پاسخ به این سوال که آیا توقف فروش ارز مسافرتی بر اساس دستورالعمل بانک مرکزی و تهیه این ارز با نرخ بازار آزاد توسط مسافران می‌تواند، مقدمه‌ای برای اجرای یکسان‌سازی نرخ ارز توسط این بانک باشد، گفت: توقف فروش ارز مسافرتی در جهت اجرای یکسان‌سازی ارزی است. معاون رییس کل بانک مرکزی درباره زمان اجرای برنامه یکسان‌سازی نرخ ارز به اینها گفت: گرچه هنوز زمانی برای اجرای برنامه تک‌نرخی کردن ارز توسط بانک مرکزی به صورت مشخص تعیین نشده اما فعلاً برنامه‌ریزی‌ها، اجرای آن را برای پایان سال جاری پیش‌بینی کرده است. وی با تاکید بر اینکه شرایط لازم برای اجرای برنامه یکسان‌سازی نرخ ارز از جمله آماده‌سازی کامل کارگزاری‌ها و ارتباطات بین‌المللی در این راستا حاصل نشده است و باید این موارد قبل از برنامه تک‌نرخی کردن ارز انجام شود، افزود: با وجود اینکه حذف ارز مسافرتی در جهت تک‌نرخی کردن ارز است اما نمی‌توان آن را مقدمه‌ای برای اجرای این برنامه دانست. کامیاب ادامه داد: با وجود اینکه کارهای زیادی برای آغاز اجرای یکسان‌سازی نرخ ارز انجام شده اما اقدامات دیگری نیز ادامه دارد که توقف فروش ارز مسافرتی یکی از سیاست‌های اتخاذ شده در راهی آغاز شده است.

دولت در مقابل حملات و هجمه‌های سفته‌بازان

معاون پژوهش‌شده پولی و بانکی نیز می‌گوید اکنون شرایط نسبتاً مناسبی برای تک‌نرخی شدن ارز وجود دارد، مشروط بر اینکه دولت بتواند با استفاده از اعتبارات و تسهیلاتی که از بانک‌های خارجی می‌گیرد از افزایش جهشی نرخ ارز جلوگیری کرده تا منجر به افزایش تورم نشود. کامران ندری درباره حذف ارز مسافرتی اظهار کرد: حذف ارز مسافرتی می‌تواند مقدمه‌ای باشد برای تک‌نرخی شدن ارز. حذف ارز با نرخ‌های ترجیحی می‌تواند زمینه تک‌نرخی کردن ارز را فراهم کند. به

این ترتیب مسافرانی که ارز را با نرخ مبادله‌ای خریداری می‌کردند اکنون باید به بازار آزاد مراجعه کرده و به این ترتیب برخی از تقاضای ارز به بازار برمی‌گردد و به تدریج اگر به همین ترتیب پیش برویم، تک‌نرخی شدن ارز محقق خواهد شد.

عضو هیات علمی گروه اقتصاد دانشگاه امام صادق در ادامه گفت: اکنون شرایط نسبتاً مناسبی برای تک‌نرخی کردن ارز وجود دارد چراکه به لحاظ ذخایر ارزی وضعیت بدی نداریم و طبق گفته‌های مسوولان روابط کارگزاری در حال احیاست و می‌توانیم اندک‌اندک به برقراری روابط بانکی با دنیا امیدوار باشیم. این موارد پیام‌های مثبتی است که می‌تواند ما را به محقق شدن ارز تک‌نرخی امیدوار کند. او با تأکید بر اینکه احیای روابط کارگزاری نقش بسیار کلیدی را در محقق شدن ارز تک‌نرخی ایفا می‌کند، گفت: هنوز موانع جدی برای برقراری روابط کارگزاری وجود دارد که اگر اقدامات جدی برای برداشته شدن این موانع انجام شود، می‌توانیم از تبعات منفی ارز تک‌نرخی جلوگیری کنیم. معاون پژوهش‌کده پولی و بانکی در پاسخ به این سوال که آیا در شرایط کنونی تک‌نرخی کردن ارز منجر به جهش نرخ ارز و در نتیجه جهش تورم نخواهد شد، گفت: جهش شدید در نرخ ارز به دو شکل می‌تواند تورمزا باشد؛ ابتدا اینکه هزینه‌های تولید را افزایش داده و ما آن را در قیمت تمام‌شده کالا مشاهده کنیم و دیگر اینکه انتظارات تورمی را تحریک کرده و از این ناحیه نیز با مشکل تورم روبه‌رو شویم. اما این دو حالت در شرایطی رخ می‌دهد که افزایش نرخ ارز به صورت جهشی صورت گیرد و گرنه افزایش پایین نرخ ارز نمی‌تواند اثر شدیدی بر تورم داشته باشد. او در پاسخ به این سوال که دولت چه راهکارهایی دارد برای اینکه مانع افزایش نرخ جهشی نرخ ارز شود، گفت: دولت باید جلوی حملات و حمله‌های سفته‌بازان بازار ارز را بگیرد. این کار با استفاده از ذخایر، اعتبار است و تسهیلاتی انجام می‌شود که می‌تواند از بانک‌های خارجی برای تسکین، ارز داخلی دریافت کند که راهکار آن هم همان‌گونه که گفتم، برقراری روابط کارگزاری مناسب و بانک‌های بین‌الملل است.

افزایش رانت با عقب افتادن یکسان سازی ارز

این در حالی است که یک کارشناس اقتصادی معتقد است یکی از اقدامات ضروری که دولت یازدهم باید در پایان سال گذشته انجام می‌داد و نداد، یکسان‌سازی نرخ ارز بوده است. هادی حق‌شناس افزود: هر اندازه که یکسان‌سازی نرخ ارز دیرتر انجام شود، امکان استفاده از رانت برای کسانی که دسترسی به ارز دولتی دارند، بیشتر می‌شود. در واقع توزیع ارز مسافرتی که قیمت آن به‌طور میانگین بین ۱۵ تا ۲۰ درصد کمتر از ارز رسمی بانک مرکزی است، پرداخت یارانه برای سفرهای خارجی است. اگر سفرهای خارجی برای درمان یا تحصیل و آموزش باشد، پرداخت یارانه نه‌تنها بلامانع است بلکه توصیه می‌شود چراکه درمان و آموزش یک نوع سرمایه‌گذاری است اما پرداخت یارانه برای کسانی که صرفاً برای تفریح به خارج از کشور سفر می‌کنند، اقدامی عقلایی و خردمندانه نبوده و نیست و نخواهد بود. وی در این رابطه تصریح کرد: به نظر می‌رسد حذف ارز مسافرتی در راستای حذف یارانه‌ها باشد. همچنان که یارانه حامل‌های انرژی حذف شد و باید حذف می‌شد یا یارانه برخی کالاهای دیگر در راستای واقعی کردن قیمت‌ها کنار گذاشته شد. با حذف یارانه‌ها در اقتصاد قیمت‌ها، هزینه‌ها و درآمدها واقعی می‌شود و به نظر می‌رسد حذف ارز مسافرتی در همین راستا بوده باشد. اگرچه اقدام بانک مرکزی برای حذف ارز مسافرتی با تأخیر انجام شد اما با در نظر گرفتن فرض حذف یارانه‌ها، اقدام مناسبی بود.

حق‌شناس ادامه داد: گام بعدی دولت باید به ساماندهی بازار چندنرخه ارز معطوف شود. یکسان‌سازی قیمت ارز در کنار کاهش نرخ تورم و کنترل نرخ سود بانکی به‌عنوان متغیرهای کلان اقتصادی می‌تواند به تقویت بخش واقعی اقتصاد منجر شود. وی در رابطه با نوسانات بازار ارز نیز اعلام کرد: زمستان و تطابق آن با فصل مسافرت مردم ایران به عراق همواره با نوسان در بازار ارز همراه بوده است. حال سوال این است که حذف ارز مسافرتی از پرداختی‌های بانک مرکزی چه اثری بر روزهای پرنوسان بازار خواهد گذاشت؟ اگر قیمت ارز واقعی شود، بازار ارز آرام خواهد بود اما اگر ارز با چند نرخ به فروش برسد، باز هم شاهد تنش در این بازار خواهیم بود هرچند در بخشنامه بانک مرکزی ارز مسافرتی برای سفرهای زیارتی مستثنی شده اما دولت باید هرچه سریع‌تر با حذف استثنائات، نرخ ارز را یکسان‌سازی کند. در غیر این صورت با هر شوک بیرونی و درونی شاهد تلاطم بازار خواهیم بود.

تبانی علیه بنگاه‌های جوان

دنیای اقتصاد؛ ورود و خروج بنگاه‌ها در اقتصادهای پویا معمولاً با هدف غریب بنگاه‌های ناموفق و ایجاد زمینه برای بنگاه‌های جوان، یکی از مولفه‌های رقابت محسوب می‌شود. اما در اقتصادهای انحصاری، بنگاه‌های قدیمی با تبانی علیه بنگاه‌های جوان، بازار را به نفع خود مصادره می‌کنند. در واقع بنگاه‌های موجود با مکانیزم جلوگیری از ورود رقبا، شدت رقابت را کاهش می‌دهند. یک گزارش پژوهشی، ۱۶ مانعی را که مقابل تازه‌واردها قرار داده می‌شود، بررسی کرده است. ارزیابی‌های این گزارش نشان می‌دهد هرچه شدت موانع ورود به بازار بیشتر باشد، بنگاه‌های قدیمی می‌توانند با همکاری، ائتلاف و کسب قدرت بازاری، رفتار غیررقابتی را در پیش گیرند و سودهای غیرمترعارف را کسب کنند. در واقع این موانع با کمرنگ کردن رقابت، باعث نزدیک شدن ساختار بازار به انحصار می‌شود و ورود بنگاه‌های جوان و بالقوه را تحت‌تاثیر قرار می‌دهد. مطالعاتی که در زمینه اقتصاد صنعتی در ایران نیز صورت گرفته، دلالت بر آن دارد که بازارهای صنعتی ایران نیز به شدت متمرکز است و بخش بالایی از ارزش ایجادشده در بخش صنعت متعلق به بازارهای انحصاری است. با توجه به اهمیت موانع ورود بنگاه‌های جوان و نقش آن در تقویت یا تضعیف رقابت در صنعت، کارشناسان بر تدوین برنامه‌هایی برای کاهش تمرکز و قوانین و محدودیت‌های ورود به بازار، تاکید دارند.

بنگاه‌های نوظهور برای ورود به بازارهای صنعتی با چه موانعی روبه‌رو هستند؟ ورود بنگاه‌ها به بازار یکی از مهم‌ترین مکانیزم‌ها در اقتصاد به‌شمار می‌رود؛ به‌گونه‌ای که در یک اقتصاد پویا ورود و خروج بنگاه‌ها با هدف غریب بنگاه‌های ناموفق و ایجاد زمینه برای بنگاه‌های تازه‌نفس یکی از مولفه‌های رقابت محسوب می‌شود. تجارب بسیاری از کشورهای دنیا نشان می‌دهد «رفتار غیررقابتی» و «انواع ائتلاف‌ها» در بسیاری از موارد باعث ایجاد قدرت بازاری برای بنگاه‌های قدیمی و ایجاد همبستگی بین آنها و کمرنگ شدن رقابت شده است. مولفه‌هایی که به گفته تحلیلگران اقتصادی باعث شده بازار صنعتی کشورها به سمت انحصارگرایی سوق یابد. مطالعاتی که در زمینه اقتصاد صنعتی در ایران نیز صورت گرفته دلالت بر آن دارد که بازارهای صنعتی ایران به شدت متمرکز هستند و بخش زیادی از ارزش ایجاد شده در بخش صنعت متعلق به بازارهای انحصاری است. فصلنامه «پژوهش‌ها و سیاست‌های اقتصادی» وزارت امور اقتصادی و دارایی در پژوهشی موانع و گلوگاه‌های ورود بنگاه‌ها به بازارهای صنعتی را مورد بررسی قرار داده است. ارزیابی‌ها بیانگر این موضوع است که ۱۶ مولفه در پشت در ماندن بنگاه‌های نوظهور در بازارهای صنعتی دخالت دارند.

موانع ورود بنگاه‌های بالقوه

در ادبیات اقتصاد صنعتی تعاریف مختلفی از موانع ورود بنگاه‌ها به بازارهای صنعتی و رقابتی وجود دارد. براساس این گزارش، برخی تحلیلگران بر این باورند مانع ورود را «مزیت بنگاه‌های موجود نسبت به بنگاه‌های بالقوه» مشخص می‌کند؛ به‌گونه‌ای که بنگاه‌های موجود بتوانند قیمت‌های خود را طوری بالاتر از قیمت رقابتی قرار دهند که بنگاه‌های جدید نتوانند به صنعت وارد شوند. از سوی دیگر، برخی تحلیلگران مانع ورود بنگاه‌ها را شامل هزینه‌هایی در فرآیند تولید می‌دانند که به بنگاه‌های جدید داوطلب ورود به صنعت تحمیل می‌شود، در حالی که به بنگاه‌هایی که قبلاً وارد صنعت شده بودند این هزینه‌ها تحمیل نمی‌شد. اما تعاریف دیگری برای موانع ورود بنگاه‌ها نیز مورد مطالعه اقتصاددانان و کارشناسان اقتصادی قرار گرفته است. برخی دیگر از تحلیلگران مانع ورود را به‌عنوان عاملی در نظر می‌گیرند که ورود بنگاه‌ها را غیر سودآور می‌کند، در حالی که به بنگاه‌های موجود اجازه می‌دهد که قیمت را بالاتر از هزینه نهایی قرار دهند و به‌طور مداوم بازده انحصاری به دست آورند. ارزیابی‌ها نشان می‌دهد در برخی از کشورها مانع ورود به یک بازار، به‌عنوان یکی از متغیرهای ساختاری بازار در واقع بیانگر سختی یا آسانی ورود به یک بازار است؛ در این کشورها هر چه شدت مانع ورود به بازار بیشتر باشد، بنگاه‌های قدیمی می‌توانند با همکاری و ائتلاف و کسب قدرت بازاری رفتار غیررقابتی در پیش بگیرند و سودهای غیرمترعارف کسب کنند. در واقع متغیر ساختاری مانع ورود با کمرنگ کردن رقابت باعث نزدیک شدن ساختار بازار به انحصار می‌شود. در این کشورها ویژگی‌ها و تاکتیک‌هایی که ورود بنگاه‌های بالقوه را تحت‌تاثیر قرار می‌دهد شامل «صرفه‌های مقیاس»، «هزینه‌های غیرقابل بازگشت»، «مزایای مطلق هزینه‌ای»، «تمایز کالا»، «مزایای اطلاعاتی»، «شکل‌های سازمانی» و «اختصاصی بودن دارایی‌ها» است.

مولفه‌های بازدارنده

مطالعات این پژوهش نشان می‌دهد اثر رقابت بالقوه بنگاه‌ها به عوامل تعیین‌کننده شانزده‌گانه «مزایای مطلق هزینه‌ای»، «تفاوت کالایی»، «نیازهای سرمایه‌ای»، «تغییر هزینه‌های مشتری»، «دسترسی به کانال‌های توزیع»، «سیاست‌های دولت»، «تبلیغات»، «تحقیق و توسعه»، «قیمت»، «تکنولوژی و تغییرات تکنیکی»، «تمرکز بازار»، «نشان تجاری»، «هزینه‌های غیرقابل برگشت»، «تسلط بر منابع استراتژیک»، «ریسک سرمایه‌گذاری» و «ظرفیت اضافی» بستگی دارد.

مروی بر انواع موانع ورود بنگاه‌ها به بازارهای صنعتی بیانگر این موضوع است که یکی از مهم‌ترین موانع ورود بنگاه‌ها «مزایای مطلق هزینه‌ای» است؛ به‌گونه‌ای که این مانع در تمام مقیاس و منحنی کشورها به‌صورت مشترک قرار گرفته است. از سوی دیگر در تشریح مانع «تفاوت کالایی» باید عنوان کرد که بنگاه‌های موجود در بازارها دارای نشان تجاری مشخص و معین و همچنین وفاداری مصرف‌کنندگان در رابطه با تبلیغات را دارند و به نوعی اولین هستند. این موضوع باعث می‌شود که بنگاه‌های نوظهور برای ورود به بازارها با چالش مصرف‌کننده‌نهایی مواجه شوند و در مقابل بنگاه‌های قدیمی با تفاوت کالایی روبه‌رو شوند. «نیازهای سرمایه‌ای» که یکی دیگر از عمده‌ترین مشکلات بنگاه‌های تازه‌نفس به‌شمار می‌رود برای رقابت بنگاه‌ها با یکدیگر مساله‌ساز است.

نیاز بنگاه‌ها به منابع مالی و سرمایه‌گذاری زیاد برای رقابت یا ورود به صنعت در حالی یک چالش بزرگ برای تولیدکنندگان محسوب می‌شود که در صنایع سرمایه‌بر میزان آن بسیار بالاتر است. در توضیح «تغییر هزینه‌های مشتری» نیز باید گفت که هزینه‌های تغییر از اینکه خریداری عرضه‌کننده را عوض کند جلوگیری می‌کند و تغییرات تکنولوژیکی اغلب این هزینه‌ها را کاهش یا افزایش می‌دهد. اما اولین بنگاه‌هایی که داوطلب ورود به بازار هستند از استراتژی‌های توزیع برای محدود کردن دسترسی بنگاه‌های جدید به توزیع‌کنندگان استفاده می‌کنند، مانعی که به‌عنوان «دسترسی به کانال‌های توزیع» شناخته شده است. «سیاست‌های دولت» یکی دیگر از گلوگاه‌ها به‌شمار می‌رود که از طریق محدود کردن درخواست مجوزهای جدید، بر سر راه بنگاه‌های نوظهور مانع ایجاد می‌کند.

«تبلیغات سنگین» از سوی بنگاه‌های موجود در بازار نیز یکی دیگر از موانعی است که هزینه‌های ورود برای بنگاه‌های جدید را افزایش می‌دهد و ورود بنگاه‌های نوظهور را با ریسک همراه می‌کند. اما هشتمین گلوگاه برای بنگاه‌های جدید، «تحقیق و توسعه» است که این مانع معمولاً عمر کوتاهی هم دارد. بنگاه‌های بالقوه می‌توانند با سرمایه‌گذاری بالقوه در تحقیق و توسعه از ورود بنگاه‌های جدید جلوگیری کنند.

«جنگ قیمتی» نهمین مانعی است که از دیدگاه تحلیلگران، یک مانع ورود بزرگ و مهم برای بنگاه‌های جدید به‌شمار می‌رود. جنگ قیمتی به‌ویژه در صنایعی که بنگاه‌ها می‌خواهند با کاهش قیمت از تمام ظرفیت کارخانه استفاده کنند، به کار گرفته می‌شود. «تکنولوژی و تغییرات تکنیکی» یکی از مباحثی است که در سال‌های اخیر به یک مزیت انکارناپذیر برای صنایع تبدیل شده است، معمولاً تولید در صنایع با تکنولوژی بالا یکی از منابع عمده مزایای هزینه‌ای محسوب می‌شود. همچنین بررسی‌ها نشان می‌دهد «تمرکز بالا» یکی از مهم‌ترین موانع ورود بنگاه‌های نوظهور به‌شمار می‌رود. در یک صنعت با تمرکز بالا بنگاه‌ها می‌توانند با همکاری روی قیمت و مقدار بر شرایط ورود بنگاه‌های جدید اثر بگذارند. «نشان تجاری» هم که در ردیف دوازدهم موانع ورود بنگاه‌ها قرار گرفته است در برگیرنده مجموعه اطلاعات درباره کالاهاست. زمانی که کسب اطلاعات درباره کالای جدید هزینه‌بر باشد نشان تجاری می‌تواند عدم اطمینان را کاهش دهد.

«هزینه‌های غیرقابل برگشت» نیز هزینه‌هایی هستند که در کوتاه‌مدت و میان‌مدت حتی با توقف تولید قابل برگشت نیستند و در این میان این بنگاه‌های جدید هستند که با تحمل این هزینه‌ها راه را برای ورود به بازارهای صنعتی تغییر خواهند داد؛ تغییری که به گفته تحلیلگران برای سرمایه‌گذاران برگشت به عقب سرمایه محسوب می‌شود. همچنین بررسی‌ها حاکی است که «تسلط بر منابع استراتژیک انحصار در محصول یا روش تولید» نیز می‌تواند سهم غیرقابل انکاری در عدم ورود بنگاه‌های جدید به بازارهای صنعتی داشته باشد.

دسترسی انحصاری به منبع استراتژیک می‌تواند برای بنگاه‌ها مزیت هزینه‌ای ایجاد کند که انحصار در محصول یا روش‌های تولیدی مثالی از موانع درون‌زا به‌شمار می‌روند. «ریسک سرمایه‌گذاری» که همواره سرمایه‌گذاران را با شک و تردید برای کاشت پول در یک صنعت و کسب‌وکار مواجه می‌کند، پانزدهمین مانع مورد نظر در این مطالعه است. نیاز به سرمایه‌گذاری منابع مالی فراوان و ریسک مربوط به آن می‌تواند مانع ورود بنگاه‌ها محسوب شود. اما در آخرین مانع ورود، «ظرفیت اضافی»

که تفاوت بین تولید واقعی و حداکثر ظرفیت اضافی را نشان می‌دهد، مطرح است. این مانع در ابتدای ورود بنگاه‌های جدید در دسرهای زیادی برای سرمایه‌گذاران و تولیدکنندگان ایجاد می‌کند.

شرط ورود

بررسی نظریه‌های مختلف اقتصاد صنعتی پیرامون موانع ورود بنگاه‌ها به بازارهای صنعتی نشان می‌دهد به طور کلی هیچ توافق عامی درباره تعریف دقیق مانع ورود بنگاه‌ها وجود ندارد، اما اهمیت موانع ورود و نقش مهمی که در موضوعات رقابت دارند، غیرقابل انکار است. به طور معمول انتظار می‌رود سودآوری بالا، بنگاه را به صنعت جذب کند، اما بنگاه‌های سودآور موجود در صنعت که دارای یک موقعیت مسلط و سهم عمده‌ای از بازار هستند، می‌توانند با رفتار همکارانه و تنظیم قیمت‌ها بر سر راه ورود بنگاه‌های بالقوه مانع ایجاد کنند. به این ترتیب این روش بنگاه‌های مسلط، فرآیند عملکرد بازار و رفاه را با کندی مواجه خواهد کرد. ارزیابی‌ها نشان می‌دهد تعداد بنگاه‌های موجود در بازار با هزینه‌های ثابت و هزینه غیرقابل برگشت، رابطه‌ای معکوس دارد، به طوری که هزینه‌های ثابت و هزینه‌های غیرقابل برگشت و همچنین هزینه نهایی بالای تولید، ورود بنگاه‌های بالقوه به صنعت را محدود و مانند مانعی بر سر راه ورود بنگاه‌ها عمل می‌کند.

در نتیجه با محدود شدن شمار بنگاه‌های موجود در بازار، سهم بازاری بنگاه‌های موجود در بازار و تمرکز و سودآوری آن‌ها افزایش می‌یابد. حال برای افزایش سهم بنگاه‌های جدید در بازارهای صنعتی چه باید کرد؟ بررسی این گزارش نشان می‌دهد با فراهم کردن زمینه برای حضور بنگاه‌های تازه‌وارد از طریق دادن «تسهیلات مالی»، «اعطای مجوزها» و نیز «حمایت‌های محدود و زمان‌بندی شده» از بنگاه‌هایی که قصد ورود به بازار را دارند زمینه را برای کاهش تمرکز در بازار و افزایش تعداد بنگاه‌ها و توزیع یکسان بازار میان بنگاه‌ها فراهم کرد. نتایج این پژوهش حاکی است، گسترش بازارها و بزرگ‌تر شدن اندازه آنها باید در دستور کار سیاست رقابتی قرار گیرد. نتایج به دست آمده از این مطالعه نشان می‌دهد برخورداری بنگاه‌های بزرگ و پیشرو از سود بالا در ایران به دلیل کارآیی برترشان نیست، چرا که این بنگاه‌ها به دلیل وجود موانع ورود، تحرکی که به نفع آنها و به ضرر بنگاه‌های بالقوه عمل می‌کند از موقعیت برتر و قدرت بازاری برخوردار شده‌اند. بنابراین باید رفتار بنگاه‌های مظنون که از نرخ بازده بالایی برخوردارند و از وجود موانع ورود به نفع خود برای کسب قدرت بازاری استفاده می‌کنند، کنترل شود. برای از بین بردن این موانع باید برنامه‌هایی جهت کاهش تمرکز و قوانین و محدودیت‌های ورود، اجرا شود. از آنجا که در پی افزایش ارزش‌افزوده صنعت نرخ ورود بنگاه‌ها افزایش یافته و شدت مانع ورود کاهش یافته است، براساس این گزارش پیشنهاد می‌شود سیاست‌های اقتصادی دولت از جمله سیاست‌های پولی و اعطای تسهیلات به بنگاه‌ها در جهت تشویق تولید و سیاست‌های مالی از جمله مالیات‌ها نیز در جهت تحریک بخش تولید صنعتی باشد.

روزنامه گسترش صمت / چهارشنبه ۹۶/۰۶/۲۲ شماره ۸۶۳ صفحه ۴

گزارش صمت از رشد اقتصادی ایران در ۲ ماه اول سال ۹۶ نشان داد

ورود اقتصاد به رونق غیرتورمی

گروه سرمایه: به گفته سخنگوی دولت در بهار سال جاری رشد اقتصادی کشور مثبت ۷ درصد بود، این آمار بدون نفت است و با نفت به ۶٫۵ درصد رسیده است. به گفته کارشناسان عملکرد رشد اقتصادی، رشد تولید ناخالص داخلی بدون نفت و همچنین نرخ تورم سال ۱۳۹۵ نشان از خروج اقتصاد کشور از دوره رکود تورمی و ورود به دوره رونق غیرتورمی است. به گزارش صمت، محمدباقر نوبخت سه‌شنبه در نشست خبری هفتگی سخنگوی دولت ادامه داد: برای نخستین بار در کشور رشد اقتصادی بدون نفت در کشور بیشتر از رشد اقتصادی با نفت شده که نشان می‌دهد ما می‌توانیم بدون نفت نیز رشد بالای اقتصادی را تجربه کنیم. رشد سرمایه‌گذاری در ک شور در بهار سال جاری نیز رشد ۷٫۱ درصدی داشته است. از این رو سرمایه‌گذاری در دو فصل زمستان سال گذشته و بهار سال جاری مثبت شد که در بهار سال جاری رشد به سرمایه‌گذاری مثبت ۷٫۱ درصد رسید. همچنین براساس این گزارش در بهار سال جاری و زمستان سال گذشته رشد ساختمان هم به مثبت ۷٫۱ درصد رسید که نشانگر این است که تمام طرح‌های عمرانی سال گذشته که برای آنها ۴۲ هزار میلیارد تومان پرداخت شد، اثر خود را روی رشد اقتصادی گذشته است. بخش کشاورزی نیز در بهار سال جاری ۳٫۱ درصد رشد مثبت داشته و در گروه صنعت و معدن این رشد به ۴٫۹ درصد مثبت رسید و در گروه خدمات مثبت ۸٫۸ درصد رشد نشان می‌دهد. سخنگوی دولت اظهار کرد براساس این گزارش هزینه مصرف نهایی خصوصی در بهار سال جاری ۶٫۹ درصد

و هزینه مصرف دولت ۶,۵ درصد رشد پیدا کرده و در حال حاضر بیش از ۳۰۰ پروژه در بخش اقتصاد مقاومتی در دست اجرا داریم که در سال جاری ماهانه گزارش آن از سازمانها دریافت می‌شود. حال دولت مصمم است در راستای مطالبات و انتظارات مردم برای رونق اقتصادی فعالیت کند، البته ما نسبت به وضع مطلوب هنوز فاصله داریم ولی نسبت به زمانی که دولت اقداماتش را آغاز کرد از رشد منفی ۷ به رشد مثبت هفت رسید، اقدامات افتخارآمیز است.

ورود کشور به دوره رونق غیرتورمی

معاون اقتصادی بانک مرکزی نیز در این باره در گفت‌وگو با مهر گفته است: برآوردها حکایت از آن دارد که رشد اقتصادی در فصل بهار ۹۶ هم مثبت است، شاخص تولیدات کارگاه‌های بزرگ صنعتی در ۳ ماه نخست سال جاری ۵,۵ درصد رشد دارد. پیمان قربانی در با تاکید بر اینکه ورود اقتصاد ایران به دوره رونق غیرتورمی، قابل انکار نیست، گفت: براساس تعاریف استاندارد، در مرحله‌بندی چرخه‌های تجاری، تجربه رشد اقتصادی منفی در ۲ فصل متوالی، به عنوان رکود اقتصادی و در مقابل حصول به رشد مثبت در ۲ فصل متوالی تحت عنوان رونق اقتصادی طبقه‌بندی می‌شود؛ بر همین اساس، بررسی رشد اقتصاد و رشد تولید ناخالص داخلی بدون نفت در سال ۱۳۹۵، حاکی از این است که رشد اقتصادی برای تمامی فصل‌های سال مثبت و رشد تولید ناخالص داخلی بدون نفت نیز در یک مسیر فزاینده، از منفی ۱,۸ درصد در فصل اول سال ۱۳۹۵ به ترتیب به ۳,۹، ۵,۴ و ۵,۶ درصد در فصل‌های دوم تا چهارم این سال رسید که در مجموع، حاکی از ورود اقتصاد به دوره رونق است. همچنین از آنجاکه در ۳ ماه نخست امسال نرخ تورم کاهش یافته، رونق ایجاد شده غیرتورمی بوده است؛ در حالی که، انتقاداتی هم که در این باره مطرح شده، به طور عمده به دلیل توجه نکردن انتقادکنندگان به مفاهیم و تعاریف مرسوم درباره رونق و رکود بوده است. قربانی در پاسخ به این سوال که تعیین مراحل رونق و رکود اقتصادی، بر چه مبنایی انجام می‌شود، تصریح کرد: تعیین مراحل رونق و رکود در ادوار تجاری، براساس ارقام رشد کل انجام می‌شود و احیانا عملکرد یک یا چند فعالیت یا زیربخش خاص، چه از بابت تبیین دوره‌های رکودی و چه از منظر تعیین دوره‌های رونق، ملاک طبقه‌بندی مزبور نیست. وی در پاسخ به این سوال که آیا با توجه به داده‌های موجود، امکان تداوم رشد مثبت اقتصادی در سال جاری نیز وجود دارد، تاکید کرد: نگاهی به برخی شاخص‌های پیش‌نگر مانند شاخص تولید کارگاه‌های بزرگ صنعتی و نیز گزارش عملکرد شرکت‌های بورسی، به خوبی نشان می‌دهد که رشد مثبت و مناسب اقتصادی در فصل نخست سال جاری نیز، ادامه خواهد داشت و تجربه رشد مثبت، تنها به سال ۱۳۹۵ محدود نمی‌شود. معاون اقتصادی بانک مرکزی ادامه داد: شاخص تولیدات کارگاه‌های بزرگ صنعتی در ۳ ماه نخست سال جاری نسبت به دوره مشابه سال قبل، معادل ۵,۵ درصد رشد داشته؛ ضمن اینکه عملکرد فروش شرکت‌های منتخب بورسی در ۱۵ رشته فعالیت مختلف در ۳ ماه نخست سال ۱۳۹۶، نسبت به دوره مشابه سال قبل، ۳,۲۹ درصد رشد را نشان می‌دهد؛ به نحوی که در فصل نخست سال جاری، تنها رشد فروش ۲ گروه از ۱۵ رشته فعالیت منفی بوده است، در حالی که در فصل مشابه سال گذشته، عملکرد رشد فروش ۸ رشته فعالیت منفی بوده است. دستاورد خروج از رکود در حالی تحقق یافته که نرخ تورم در سطح یک‌رقمی محقق شده است؛ به این معنا که نرخ تورم در سال ۱۳۹۵ با کاهش ۸,۲ واحد درصدی نسبت به رقم سال قبل یعنی ۹,۱۱ درصد، به ۱,۹ درصد رسیده است که نشان می‌دهد رشد اقتصادی ۵,۱۲ درصدی سال ۱۳۹۵ بدون هزینه‌های تورمی حاصل شده است. این مقام مسئول در بانک مرکزی خاطر نشان کرد: آخرین تحولات شاخص بهای کالاها و خدمات مصرفی، همچنان کنترل تورم در سطوح هدف‌گذاری شده را نشان می‌دهد؛ از این رو عملکرد رشد اقتصادی، رشد تولید ناخالص داخلی بدون نفت و همچنین نرخ تورم سال ۱۳۹۵ نشان از خروج اقتصاد کشور از دوره رکود تورمی و ورود به دوره رونق غیرتورمی است.

روزنامه جهان صنعت / چهارشنبه ۹۶/۰۶/۲۲ شماره ۳۷۲۹ صفحه ۷

رشد ۵/۸ درصدی بخش صنعت در سه ماهه اول ۹۶؛

تسهیلات ۱۶ هزار میلیارد تومانی به داد تولید رسید

صفحه صنعت و معدن: نسترن یوسف‌بکیان- در حالی که این روزها افزایش قیمت دلار، تولیدکنندگان و فعالان صنعتی را نگران کرده و مشخص نیست که آیا شوک دلار مقطعی است یا اینکه ادامه‌دار خواهد شد، دولتمردان از تلاش برای ایجاد رونق در بازار خبر می‌دهند در صورتی که بیشتر مواد اولیه کالاهای تولید داخل، وارداتی است و افزایش دلار می‌تواند تولیدکنندگان را از شرایط سختی که با آن دست و پنجه نرم می‌کنند، بیشتر دچار چالش کند. در این میان در شرایطی که

صنعتگران چندان از وضعیت سال ۹۶ هم دل خوشی ندارند و همچنان با رکود دست و پنجه نرم می‌کنند، وزارت صنعت آمارهایی را ارائه می‌کند که چندان با واقعیت جور در نمی‌آید. آمارهایی که در اوج بحران و رکود تولید داخل از رشد در بخش صنعت، معدن و بازرگانی خبر می‌دهد .

روند اعطای منابع خطا نداشته است

طبق گزارش دفتر آمار و فرآوری داده‌های وزارت صنعت، معدن و تجارت، رشد بخش‌های صنعت و بازرگانی در سه ماهه اول سال ۹۶ به ترتیب به ۵/۸ و ۸/۸ درصد رسید در حالی که همچنان زیرساخت‌های اقتصادی کشور حل نشده و مشکلات تولیدکنندگان ادامه دارد. در همین خصوص عضو هیات مدیره خانه صنعت و معدن به «جهان‌صنعت» گفت: به نظر می‌رسد که این آمار تا حدی منطقی باشد چراکه تسهیلات ۱۶ هزار میلیارد تومانی برای کمک به واحدهای صنعتی در شش ماهه دوم سال جاری با رشد بخش صنعت مواجه شویم . آرمان خالقی اظهار کرد: واحدهای تولیدی همچنان درگیر جذب منابع و دریافت این تسهیلات هستند که منجر به بازگشت آنها به عرصه تولید و افزایش ظرفیت تولیدی آنها می‌شود.

وی افزود: به طور طبیعی باید تزریق این منابع به بخش صنعت تاثیر خودش را در آمار نشان می‌داد. در غیر این صورت مشخص می‌شد که در روند اعطای منابع به صورت درست عمل نشده و این راه با خطاهای بسیار دنبال شده است .

قائم‌مقام خانه صنعت بیان کرد: البته در این میان هستند واحدهای تولیدی‌ای که با بدهی‌های فراوانی روبه‌رو هستند و پرداخت تسهیلات جدید به آنها، نه تنها مشکل آنها را حل نمی‌کند بلکه میزان بدهی‌های آنها را افزایش می‌دهد چراکه آنها توان بازپرداخت اقساط تسهیلات را ندارند. از این رو بانک‌ها نیز با مشکل مواجه می‌شوند . وی اظهار کرد: برخی از واحدهای تولیدی که ورشکست شده‌اند، نمی‌توانند با این میزان تسهیلات دوباره به چرخه تولید بازگردند و اقساط بانکی خود را هم بدهند. عضو هیات مدیره خانه صنعت و معدن گفت: بنابراین اگر بانک‌ها هم به آنها تسهیلات دهند، نمی‌توانند پول خود را پس بگیرند و باید به نهادهای بالاتر پاسخگو باشند. از این رو میزان منابع باید به گونه‌ای باشد که واحدهای تولیدی هم بتوانند مواد اولیه و مایحتاج خود را تامین کنند و هم پول بانک را پس دهند .

گرانی دلار مقطعی باشد، رشد صنعت ادامه می‌یابد

خالقی خاطرنشان کرد: علی یزدانی، معاون وزیر صنعت در سال جاری اعلام کرد که در سال ۹۵، به بیش از ۲۴ هزار بنگاه کوچک و متوسط برای خروج از رکود، ۱۷ هزار میلیارد تومان وام پرداخت شده و در سال جاری نیز ۳۰ هزار میلیارد تومان به ۱۵ هزار بنگاه راکد و نیازمند بازسازی تخصیص می‌یابد . وی ادامه داد: اگر این تسهیلات تا ۳۰ هزار میلیارد تومان ارتقا پیدا کند به نظر می‌رسد که رشد بخش صنعت ادامه یابد. اگرچه این روزها قیمت دلار افزایش داشته و مشخص نیست که آیا به دلیل سفر حجاج، سفرهای تابستانی و دلایلی از این دست است یا اینکه ادامه‌دار خواهد بود .

قائم مقام خانه صنعت گفت: اگر این شوک مقطعی باشد، می‌توان به وضعیت آینده صنعت امیدوار بود اما اگر افزایش قیمت دلار ادامه پیدا کند، طبیعی است که مواد اولیه وارداتی و بسیاری از هزینه‌های تولیدکنندگان هم افزایش یابد. این در حالی است که به دلیل کاهش قدرت خرید مردم، رونقی در بازار ایجاد نمی‌شود و مشکلات صنعت پیچیده‌تر خواهد شد .

وی افزود: البته افزایش قیمت دلار به نفع صادرکنندگان خواهد بود اما از آنجا که بسیاری از آنها تولیدکننده هم هستند، با مشکل روبه‌رو می‌شوند . خالقی با بیان اینکه اگر منابع ۳۰ هزار میلیارد تومانی را تا قبل از عید و در فصل پاییز به تولیدکنندگان اعطا کنند، ادامه داد: همچنین اگر افزایش قیمت دلار هم مقطعی باشد، می‌توان به آینده صنعت امیدوار بود .

فضای تجارت بین‌المللی بازتر شده

عضو هیات‌مدیره خانه صنعت و معدن همچنین در رابطه با رشد ۸/۸ درصدی بخش بازرگانی در سه ماهه ابتدایی سال ۹۶ بیان کرد: واقعیت این است که فضای تجارت بین‌المللی بازتر شده است و تجارت نسبت به گذشته، با سهولت بیشتری اتفاق می‌افتد. بنابراین چنین رشدی در بخش بازرگانی نیز دور از انتظار نیست همان‌طور که وضعیت سال ۹۵ هم نسبت به سال ۹۴ بهتر بود. خالقی اظهار کرد: اگرچه هنوز مشکلات زیادی وجود دارد اما به هر حال تبادلات بانکی تا حدی انجام می‌شود. وی افزود: در این میان اگر زیرساخت‌های اقتصادی کشور فراهم شده و در روابط بین‌المللی هم مشکلی ایجاد نشود، می‌توان به برگشت بازارهای از دست‌رفته امیدوار بود. خالقی گفت: در حوزه کالاهایی همچون لوازم خانگی، شیرینی و شکلات، پسته و محصولات از این دست توانایی داریم و اگر زیرساخت‌های مناسب فراهم شود، می‌توان در زمینه

صادرات اقدامات لازم را انجام داد که در نهایت تجارت خارجی کشور را بهبود می‌بخشد. وی اظهار کرد: با وجود اینکه تجارت بین‌المللی با وضعیت بهتری نسبت به گذشته روبه‌رو شده اما به نظر نمی‌رسد در تجارت داخلی هم اتفاق مثبتی افتاده باشد چرا که هنوز مردم برای خرید مسکن پولی در بساط ندارند. به همین دلیل حوزه‌هایی همچون ساخت‌وساز هنوز نتوانسته فعال شود. قائم مقام خانه صنعت گفت: در حال حاضر اگرچه به نظر می‌رسد تردید مردم برای خرید کالا کمتر شده و آنها نسبت به سال‌های گذشته امنیت بیشتری احساس می‌کنند اما هنوز هم برای خرید کالاهای بزرگ دچار مشکل هستند. این در حالی است که حتی برخی اقشار جامعه برای خرید مایحتاج روزانه خود نیز پولی ندارند. وی اظهار کرد: به طور کلی اگر دولت در زمینه اعطای تسهیلات، به درستی عمل کند، می‌توان به افزایش رونق تولید و ایجاد اشتغال امیدوار بود که در نهایت منجر به برگشت پول به چرخه اقتصاد می‌شود.

رشد بخش معدن

در بخش دیگری از گزارش دفتر آمار و فرآوری داده‌های وزارت صنعت، معدن و تجارت آمده است: رشد محصول ناخالص داخلی و ارزش‌افزوده بخش معدن که در سه ماهه اول سال ۹۵ منفی ۶/۴ درصد بود در سه ماهه اول ۹۶ به رقم مثبت ۴/۲ درصد رسید. رشد منفی این شاخص با برنامه‌ریزی‌های صورت‌گرفته در سال گذشته به تدریج متوقف شد به طوری که در سه ماهه چهارم سال ۹۵ به مثبت ۲/۱ درصد رسیده بود. گفتنی است رشد محصول ناخالص داخلی و ارزش‌افزوده بخش معدن در سه ماهه دوم و سوم سال ۹۵ به ترتیب منفی ۲/۶ درصد و منفی ۲/۸ درصد شده بود.

از سوی دیگر رشد محصول ناخالص داخلی و ارزش‌افزوده بخش صنعت نیز در سه ماهه ابتدای سال ۹۶ نسبت به مدت مشابه سال گذشته روندی افزایشی داشت. این شاخص که در سه ماهه اول سال ۹۵ مثبت ۲/۷ درصد بود در سه ماهه اول سال ۹۶ به مثبت ۵/۸ درصد ارتقا پیدا کرد. رشد محصول ناخالص داخلی و ارزش‌افزوده بخش صنعت در سه ماهه‌های دوم، سوم و چهارم سال ۹۵ به ترتیب ۵، ۶/۵ و ۱۱/۷ درصد بود. وزارت صنعت، معدن و تجارت روند منفی رشد محصول ناخالص داخلی و ارزش‌افزوده گروه خدمات را نیز متوقف کرد و به رقمی مثبت رساند. این شاخص که در سه ماهه ابتدایی سال ۹۵ رقم منفی ۰/۹ درصد بود با پیگیری‌های وزارت صنعت، معدن و تجارت در همان سه ماهه دوم سال ۹۵ مثبت ۳/۳ درصد شد و در سه ماهه ابتدایی سال ۹۶ به رقم قابل توجه ۸/۳ درصد ارتقا پیدا کرد. شایان ذکر است که رشد محصول ناخالص داخلی و ارزش‌افزوده گروه خدمات در سه ماهه سوم و چهارم ۹۵ به ترتیب مثبت ۵/۷ درصد و مثبت ۱۵/۷ درصد شده بود. گزارش دفتر آمار و فرآوری داده‌های وزارت صنعت، معدن و تجارت از ارتقای رشد محصول ناخالص داخلی (بدون نفت) در سه ماهه اول ۹۶ نسبت به مدت مشابه سال گذشته حکایت دارد. این شاخص در سه ماهه ابتدایی سال ۹۵ مثبت ۱/۱ درصد بود که در سه ماهه اول ۹۶ به هفت درصد افزایش پیدا کرد. رشد محصول ناخالص داخلی (بدون نفت) در بازه‌های سه ماهه دوم و سوم سال ۹۵ به ترتیب چهار درصد و ۶/۲ درصد بود و در سه ماهه چهارم ۹۵ به بیشترین میزان خود یعنی ۱۲/۸ درصد رسید. همچنین در بخش بازرگانی (عمده‌فروشی و خرده‌فروشی، هتل و رستوران) رشد منفی هشت درصدی سه ماهه اول ۹۵ متوقف شد و در سه ماهه ابتدای ۹۶ به رقم مثبت ۸/۸ درصد ارتقا یافت. این شاخص در سه ماهه دوم و سوم ۹۵ به ترتیب چهار درصد و ۱۰/۶ درصد شد و در سه ماهه چهارم ۹۵ به بالاترین میزان یعنی ۱۶/۲ درصد رسیده بود.

روزنامه دنیای اقتصاد / چهارشنبه ۹۶/۰۶/۲۲ شماره ۴۱۴۳ صفحه ۵

در پارلمان اقتصاد مطرح شد

مطالبه ارزی بخش خصوصی

دنیای اقتصاد: فعالان بخش خصوصی در نشست اخیر پارلمان بخش خصوصی بار دیگر مطالبه ارزی خود از دولت را مطرح کردند. در این نشست تک‌نرخ شدن ارز به‌عنوان یکی از اولویت‌های مهم دولت دوازدهم موضوع تبادل‌نظر فعالان بخش خصوصی با مدیرعامل صندوق ضمانت صادرات بود. با توجه به اقدام اخیر دولت مبنی بر حذف ارز مسافرتی، فعالان بخش خصوصی، آن را اولین گام در جهت تک‌نرخ شدن ارز می‌دانند و ابراز امیدواری کردند که گام‌های بعدی نیز به سرعت برداشته شود. به باور آنها این اقدام به نفع صادرات بوده و در بلندمدت می‌تواند به ایجاد شفافیت و حذف رانت کمک قابل توجهی کند. به گفته رئیس پارلمان بخش خصوصی، با وجود اینکه سال گذشته موضوع تک‌نرخ شدن ارز از سوی رئیس

کل بانک مرکزی بارها مورد تاکید قرار گرفت اما در عمل شاهد موفقیتی در این زمینه نبوده‌ایم. از سوی دیگر امید می‌رود که

بانک مرکزی با اجرای حذف ارز مسافرتی بتواند مقدمه تک‌نرخی شدن ارز را در سال جاری فراهم کند و گام‌های بعدی با سرعت بیشتری برداشته شود. مدیرعامل صندوق ضمانت صادرات نیز که میهمان ویژه این نشست بود نیز بر این باور است که لازمه تک‌نرخی شدن ارز این است که نرخ ارز متناسب با تورم افزایش یابد.

رئیس اتاق بازرگانی تهران در ابتدای این نشست، به مسائل مهم مطرح شده در هفته‌های اخیر اشاره کرد و گفت: تک‌نرخی کردن ارز، اصلاح نظام بانکی، مبارزه با فساد، رونق بازار سرمایه و کاهش حجم مجوزها از جمله مسائل اساسی اقتصاد است که باید در راس کار دولت قرار گیرد. مسعود خوانساری همچنین به موضوع تک‌نرخی کردن ارز اشاره کرد و گفت: رئیس‌کل بانک مرکزی در سال گذشته چند بار این موضوع را بیان کردند اما عملی نشد و امیدواریم امسال حتما اجرایی شود. خوشبختانه مقدمه این کار را که حذف ارز مسافرتی بود، انجام دادند و امیدواریم گام‌های بعدی نیز به سرعت برداشته شود. وی افزود: در دیداری که با آقای شریعتمداری، وزیر صنعت، معدن و تجارت داشتیم ایشان بیان کرد که آماده واگذاری تمامی بنگاه‌ها و شرکت‌هایی است که هم اکنون از سوی وزارت صنعت، معدن و تجارت اداره می‌شود. خوانساری در ادامه گفت: همچنین موضوع دیگری که مطرح شد، موضوع تعرفه‌ها بود که وزیر جدید صنعت قصد دارد تعرفه‌ها را به مدت چهار سال ثابت نگه دارد و فقط در موارد ضروری تغییرات در تعرفه‌ها صورت گیرد.

خوانساری همچنین به حضور مدیرعامل موسسه فریزر در اتاق تهران اشاره کرد و گفت: مقرر شد این موسسه با ارائه راهکارها و پیشنهادها، شرایطی را فراهم کند تا رتبه ایران در آزادی اقتصادی بهتر شود. وی افزود: همچنین قرار است کمیسیون تسهیل فضای کسب‌وکار با تشکیل کارگروهی با وزارتخانه‌ها، این کار را در اتاق تهران و دولت پیگیری کند. وی با اشاره به رشد اقتصادی ۷ درصدی بهار امسال نسبت به مدت مشابه در سال گذشته اظهار کرد: رشد بخش ساختمان بعد از ۲۰ فصل متوالی که رشد منفی یا صفر داشته در فصل بهار به ۷/۱ درصد رسیده است که در صورت تداوم، شاهد رونق در بخش ساختمان در فصل‌های پیش رو خواهیم بود. وی همچنین از حضور هیاتی از اتاق ایران و تهران در اجلاس جهانی اتاق‌های بازرگانی که قرار است هفته آینده در استرالیا برگزار شود خبر داد. وی در پایان نیز خبر برگزاری مراسم اعطای تندیس نشان امین‌الضرب برای دومین سال از سوی اتاق تهران را اعلام کرد و گفت: این مراسم در دی‌ماه سال جاری برگزار خواهد شد.

عملکرد صندوق ضمانت صادرات

مدیرعامل صندوق ضمانت صادرات در ابتدا به ارائه گزارش عملکرد این صندوق پرداخت و گفت: حجم تجارت جهانی ۱۶ هزار میلیارد دلار است که مجموعه پوشش‌های صندوق ضمانت صادرات دنیا، ۱۱ درصد از این میزان است. سید کمال سیدعلی افزود: ایران بزرگ‌ترین جذب‌کننده فاینانس دنیا در میان مدت و بلندمدت بوده است و طی سال‌های ۲۰۰۲ تا ۲۰۰۶ از مجموع ۲۰۰ میلیارد دلار فاینانس در جهان در ارتباط با خدمات فنی و مهندسی، ۲۵ میلیارد دلار آن را ایران جذب کرد و خوشبختانه در طول دوران تحریم‌ها نیز تمامی اقساط این فاینانس‌ها بازپرداخت شد.

سید علی در ادامه به جایگاه و رتبه ایران در گروه ریسک‌های اعتباری اشاره کرد و افزود: در حال حاضر رتبه ریسک اعتباری ایران ۶ است در حالی که انتظار می‌رود این رتبه به ۳ برسد، همان‌طور که در سال‌های منتهی به تحریم، رتبه ۴ را داشتیم. وی از بررسی پیشنهاد ادغام بانک توسعه صادرات و صندوق ضمانت صادرات خبر داد و گفت: اعتقادی به ادغام بانک توسعه صادرات و صندوق ضمانت ندارم؛ بلکه می‌گویم به کار کارشناسی نیاز دارد. وی با اشاره به برخی پیشنهادها مبنی بر ادغام بانک توسعه صادرات با صندوق و تبدیل آن به اگزیم بانک خواستار کار کارشناسی‌تر در این زمینه شد.

مدیرعامل صندوق ضمانت صادرات ایران در ادامه به روند کاری این صندوق طی سال‌های ۱۳۸۳ تا ۱۳۹۶ اشاره کرد و گفت: میزان پوشش‌های این صندوق در سال ۱۳۸۸ به میزان ۳ میلیارد و ۲۰۰ میلیون دلار بود که پس از این سال روند کاهشی در پیش گرفت اما از سال ۹۳ به بعد سیر صعودی میزان پوشش ریسک‌ها افزایش یافت. به گفته وی در حال حاضر مجموع تعهدات صندوق ضمانت صادرات ایران ۵۶ هزار میلیارد و ۴۳۵ میلیون ریال است. سیدعلی افزود: به دلیل افزایش حجم معوقات بانکی طی سال‌های اخیر، سهم بیمه‌نامه‌ها به نسبت ضمانت‌نامه‌ها از سوی صندوق ضمانت صادرات ایران رشد داشته به طوری که طی سال گذشته، سهم بیمه‌نامه‌ها ۸۸۹ میلیون دلار و سهم ضمانت‌نامه‌ها ۶۶۶ میلیون دلار بوده است. سیدعلی گفت: تمام تلاش ما این بوده که بتوانیم پول را با نرخ زیر ۱۸ درصد به صادرکنندگان وام بدهیم، این در حالی

است که بانک‌های خصوصی نتوانسته‌اند با این نرخ به صادرکنندگان وام بدهند، اما برخی از بانک‌هایی که با صندوق توسعه

ملی قرارداد دارند، پول را با نرخ ۱۲ تا ۱۳ درصد به صادرکنندگان وام داده‌اند. وی با بیان اینکه نرخ تمام شده پول در بانک‌های دولتی پایین‌تر است، اظهار کرد: در گذشته تمرکز ما برای پرداخت وام به صادرکنندگان روی بانک‌های خصوصی بود، اما در حال حاضر تمرکز ما روی بانک‌های دولتی است.

سیدعلی در مورد موافقت‌نامه با گمرک خاطرنشان کرد: ضمانتنامه ورود موقت را به گمرک خواهیم داد و اگر مشتری با گمرک تسویه حساب نکرد، صندوق وارد عمل می‌شود. سیدعلی با بیان اینکه امسال حداقل به ۲ میلیارد دلار پوشش خواهیم رسید افزود: پوشش رد غیرمنصفانه ضمانت‌نامه‌ها نیز محصول جدیدی است که آن را در سال جاری پوشش خواهیم داد. وی با اشاره به اینکه عمده‌ترین چالش ما در صادرات به نرخ ارز بازمی‌گردد، تصریح کرد: نمی‌شود که تورم ۱۰ درصدی داشته باشیم، اما نرخ ارز همچنان ثابت باقی بماند، زیرا زمانی که نرخ سود پول ۲۰ درصد است، باید نرخ پول داخلی در سال آینده‌اش به همان میزان تضعیف شود و اگر این اتفاق رخ ندهد، کار به درستی پیش نخواهد رفت. البته نرخ ارز در گذشته پرش بلندی داشته است و هنوز هم ظرفیت دارد، ولی در چند سال گذشته باید روند رشد نرخ ارز ادامه می‌یافت، ما نمی‌توانیم جنسی را گران بخریم و با دلار ارزان بفروشیم.

عملکرد صندوق ضمانت صادرات زیر ذره‌بین فعالان اقتصادی

در ادامه پس از ارائه گزارش عملکرد صندوق ضمانت صادرات، اعضای هیات نمایندگان به ارائه نظرات خود درباره این گزارش پرداختند و در پایان مدیرعامل صندوق ضمانت صادرات به سوالات آنها پاسخ داد. مهدی شریفی‌نیک‌نفس با بیان اینکه اکنون هیچ خریداری حاضر به خرید کالاهای پتروشیمی به صورت نقدی نیست، افزود: درخواست ما از صندوق ضمانت صادرات ایران این است که به خریداران اعتبار خریدار اختصاص داده شود. در این خصوص سیدعلی تصریح کرد: صندوق ضمانت صادرات ایران این آمادگی را دارد که فروش محصولات پتروشیمی از سوی صادرکنندگان را تا ۶ ماه و حتی یک سال پوشش دهد. محمد لاهوتی، رئیس کنفدراسیون صادرات نیز با اشاره به کاهش ورود موقت کالاها به دلیل اعمال مقررات سختگیرانه در واردات خواستار تسهیل ورود موقت کالاها شد. سیدعلی نیز در این باره گفت: در حال حاضر گمرک ایران برای پذیرش این مساله اشکالات اساسنامه‌ای گرفته است اما طی مذاکرات صورت گرفته این مشکل قابل حل است.

فرهاد فزونی دیگر عضو هیات نمایندگان اتاق تهران نیز نسبت سرمایه این صندوق با بیمه‌نامه‌ها و تضامینی که صادرشده است را جویا شد و همچنین، این سوال را مطرح کرد که آیا صندوق ضمانت صادرات ایران توان صدور بیمه‌نامه برای نوسانات نرخ ارز را دارد یا خیر. وی همچنین از بالا بودن رقم هزینه‌های این صندوق برای صادرکنندگان انتقاد کرد. سیدعلی نیز در ارتباط با موارد مطرح‌شده از سوی فزونی گفت: صندوق ضمانت صادرات در حال حاضر محدودیت سرمایه ندارد و آماده است تا ۱۰ برابر سرمایه فعلی خود، تعهد ایجاد کند. وی افزود: در صورتی که کاهش نرخ ارز اتفاق بیفتد، این صندوق تا میزان بالای ۳ درصد را برای صادرکنندگان پوشش می‌دهد. سیدعلی همچنین با اشاره به اثر نرخ ارز بر رشد صادرات گفت: امکان افزایش ارزش صادرات به ۶۰ میلیارد دلار نیز وجود دارد اما اگر سالانه ۷ تا ۸ درصد، نرخ ارز افزایش نیابد، صادرات آسیب می‌بیند. وی همچنین در خصوص بالا بودن کارمزدهای این صندوق، گفت: در حال حاضر بیمه‌نامه‌های صادره از طرف این صندوق در مقایسه با تمام موسسات بیمه دنیا، پایین‌تر است.

سیدحامد واحدی، عضو هیات‌رئیس اتاق تهران نیز با اشاره به سخنان سیدعلی مبنی بر همکاری صندوق ضمانت صادرات با بانک‌های دولتی گفت: صندوق در حالی به همکاری با بانک‌های دولتی گرایش پیدا کرده است که به دلیل تشدید تحریم‌ها، بنگاه‌های بخش خصوصی به سوی همکاری با بانک‌های خصوصی سوق پیدا کرده‌اند. اما به همکاری صندوق ضمانت صادرات با بانک‌های دولتی یک ایراد اساسی وارد است و اینکه بانک‌های دولتی چرا به همکاری با بخش خصوصی واقعی کمتر تمایل دارند. در ادامه سیدعلی گفت: وقتی نرخ سود در بانک‌های خصوصی گاه به ۳۱ درصد می‌رسد، امکان این همکاری کم‌رنگ می‌شود، درحالی که در بانک‌های دولتی، منابعی با نرخ کمتر از ۲۰ درصد به صندوق ضمانت صادرات اختصاص یافته است. پیشنهاد ما این است که بانک‌های خصوصی منابعی را از صندوق توسعه ملی در اختیار بگیرند و با منابع خود ترکیب کنند و نرخ سود خود را برای همکاری با صندوق ضمانت صادرات کاهش دهند.

حمایت از طرح حذف برچسب قیمت کالاها

رئیس کمیسیون کشاورزی، آب و صنایع غذایی اتاق تهران نیز در این نشست به دفاع از طرح جدید وزارت صنعت، معدن و تجارت در خصوص حذف الزام درج قیمت روی کالاهای منتخب پرداخت. به گفته کاوه زرگران با اجرای این طرح، نه تنها به گران‌فروشی کالاهای مشمول منجر نخواهد شد، بلکه باعث کاهش قیمت‌ها در این بخش می‌شود. به گفته زرگران، نقص در نظام توزیعی کشور باعث شده است که در حال حاضر تفاوت قیمت محصولات از درب کارخانه تا تحویل به مصرف‌کننده بیش از ۴۰ درصد باشد. در حالی که براساس مقررات تعیین‌شده از سوی وزارت صنعت، معدن و تجارت این میزان باید ۱۵ درصد باشد. حسن فروزان‌فرد، دیگر عضو هیات‌نمایندگان اتاق تهران نیز از مواضع زرگران در مورد حذف برچسب قیمت‌ها دفاع کرد.